

Burak TAKMER*

Havza'dan Yeni Bir Miltaşı Üzerinde Aradii Soyundan Yeni Bir Galatia Valisi: C. Aradius Rufinus

Hoc de miliario scriptum dedicatum sit
viro docto Anatolico, capiti miliariorum
epigraphiae Asiae Minoris!

Abstract: The author presents a milestone which is now lost, but was photographed in Havza in 1999. Owing to its famous thermal springs Havza is called by Strabo Thermai of Phazemonites, situated in the district of Phazemonitis. It was located at the crossroads linking the *poleis* of Neoclaudiopolis to the northwest, Amaseia to the south, Amisus to the north, and Neocaesarea to the east. Thirty nine milestones found in the territory of Neoclaudiopolis indicate the routes of these roads. The find spot of the new milestone suggests that it stood on the road to Neoclaudiopolis, which was frequently used by Roman expeditionary forces on their way to the Eastern frontier; and is mentioned in the Tabula Peutingerina (Peutinger Table). The milestone is of great interest, as it documents a new legate of Galatia under Maximinus Thrax: C. Aradius Rufinus. Probably the successor of M. Domitius Valerianus in the *fasti* of Galatia, he is one of the last legates of Galatia whose term in office can be dated exactly. Through family alliances with the Roscii, the Furcillii and the Aiaccii, the *gens* of the Aradii, which had its origins in Bulla Regia (Africa Procos.), flourished from the first quarter of 3rd century AD and had eminent members who held the post of *praefectus urbis Romae* by the end of the 4th century AD (s. infra IV. Aradii and the stemma). Two sons of the first known member of the gens, Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus and P. Aradius (Roscius) Paternus Rufinianus Aelianus, held the legatio of Galatia (225–228 AD) and Cappadocia (231 AD) respectively at approximately the same time, which suggests that C. Aradius Rufinus may be either the brother or the cousin of these two men. The new milestone shows him with the title of *legatus Augusti pro praetore*, which suggests that Paphlagonia remained under the jurisdiction of the legate of Galatia after the creation of the province of Pontus, governed by an equestrian *praeses*. Inner Paphlagonia including the territory of Neoclaudiopolis was added to Pontus only under the *praeses* M. Iunius Valerius Nepotianus in 250 AD.

Keywords: Milestone; Maximinus Thrax; Aradii; Thermai of Phazemonites; Paphlagonia in Roman Period; Neoklaudiopolis; *legatus Augusti Galatiae*; province Pontus; *praeses*.

Aşağıda tanıtılan miltaşı Havza merkezde, Vezirköprü Caddesi'nin güney yakasında yer alan ve 1911 yılında inşa edilen ünlü Taş Mektep'in¹ karşısında, o sırada henüz boş olan bir arsada 1999 yılında Serdar Ünan tarafından görülerek fotoğraflanmıştır. Aradan geçen süre zarfında bu civarda gerçekleşen imar faaliyetleri sırasında miltaşı kaybolmuştur. Dolayısıyla miltaşının yazıtı Serdar Ünan tarafından yıllar önce çekilen fotoğraf sayesinde okunabilmiş, ölçüleriye maalesef alınamamıştır.

Miltaşının Havza merkezden Vezirköprü istikametindeki buluntu yeri onun Thermai Phazemoniton (modern Havza) ile Neoklaudiopolis (modern Vezirköprü) arasındaki antik güzergâhın üzerinde bulun-

* Yrd. Doç. Dr. Burak Takmer, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kampus, TR – 07058 Antalya (buraktakmer@akdeniz.edu.tr).

Miltaş hakkında bilgi veren Kütahya Müzesi'nde görevli arkeolog Serdar Ünan ile Samsun Müzesi'nde görevli arkeolog Uğur Akyüz'e bu vesileyle şükranlarımı sunarım.

¹ Anadolu'da kurulan ilk "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"nin, ayrıca İzmir'in işgali üzerine Havzalılar tarafından kurulan "Reddi-i İlhak Derneği"nin temelleri bu binada atılmıştır. Bina Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun 12.07.1980 tarih ve A-2371 sayılı kararı ile tarihi değer olarak koruma altına alınmıştır.

muş olabileceğini düşündürmektedir. Mil taşının asıl önemi ise Maximinus Thraks Dönemi'nde görevde olan yeni bir Galatia valisini tanıtmada yatmaktadır: C. Aradius Rufinus.

Res. 1. Miltaşının buluntu konumu (Google Earth)

I. Yazıt

- Imp(eratori) Caesari C(aio)
 2 Iulio Vero Maxi-
 min{i}o pio fe(lici) in-
 4 [v]icto Aug(usto) p(ontifici) m(aximo) tri[b(unicia)]
 pote(state) p(atri) p(atriae) co(n)s(uli) resti-
 6 tuit per C(aium) Aradium
 Rufinum leg(atum) Au[g(usti)]
 8 p(ro) p(raetore) mil(ia) IV μίλ(ια)
 δ'.

Başrahip, halkı yönetme yetkisine haiz, vatanın babası ve consul olan Imperator Caesar Iulius Verus Maximinus pius, felix, invictus Augustus'un onuruna. Yolları valisi Gaius Aradius Rufinus aracılığıyla tamir ettirdi. 4 mil.

Tarih: İ.S. 236.

Maximinus Thraks Şubat/Mart 235'te tahta çıkmış ve büyük ihtimalle bu vesileyle aynı yıl *consul designatus* ilan edilmiştir. Oğlu C. Iulius Verus Maximus ise 236 yılının 7 Ocak ile 16 Mayıs tarihleri arasında *caesar* ilan edilmiştir. 238 yılı Ocak ayının ortalarında *senatus* tarafından *hostis* ilan edilen baba ve oğul aynı yılın Nisan ayının ortalarında Aquileia'da kendi askerleri tarafından öldürülmüşler, ardından da anıları kayıtlardan silinmiştir.² Yukarıdaki mil taşında Maximinus Thraks'ın *consul*luğu belirtildiğine, buna karşın oğul Maximus henüz *caesar* olarak anılmadığına göre, miltaşını 1 Ocak – 16 Mayıs 236 tarihleri arasına yerleştirmek mümkündür.

Başlangıç ve bitiş yılları tam olarak belirlenemese de C. Aradius Rufinus'un en azından İ.S. 236 yılında eyalette bulunduğu ortaya konduktan sonra şimdi onun görev yeri olan eyaleti saptamak gereklidir. Paphlagonia hiçbir zaman bu eyalete dâhil edilmediğinden Bithynia et Pontus seçeneği elenmelidir. 230'lu yılların başındaki kuruluşundan itibaren *praesides* tarafından yönetildiği için Pontus ihtimali de mümkün değildir. Böylece geriye sadece Galatia seçeneği kalmaktadır. M. Christol ile X. Lorient 1990 yılında Vezirköprü'de bulunan ve Neoklaudiupolis'lilerin Danışma ve Halk meclislerinin P. Alfius Avitus'un valiliği sırasında Severus Alexander'in annesi Iulia Mamaea'yı onurlandırdıkları bir onur yazıtını³ yeniden ele almışlar ve bu vesileyle Severus Alexander Dönemi Galatia valilerinin kronolojisini daha sağlam temellere oturtmuşlardır:⁴

1. L. Iulius Apronius Maenius Pius Salamallianus:⁵ 221–223;
2. P. Alfius Avitus:⁶ 223–225;
3. Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus:⁷ 225–228;
4. Q. Servaeus Fuscus Cornelianus:⁸ 228–231;

² Kienast 1990, 183 ve 185.

³ Kahl – Olshausen 1991, 612–614 (= SEG 41, 1991, 1108bis); Kahl 1995, 109–119 (= SEG 45, 1995, 1696 = AE 1996, 1413 = AE 1997, 1477 = AE 2000, 1446); Kahl – Olshausen 1999, 109–112.

⁴ Christol – Lorient 2001, 113–114.

⁵ PIR² I 161; Birley 1950, 63–64; Sherk 1951, 82–83; Barbieri 1952, 214 no. 1065; Sherk 1979, 172 no. 23; Thomasson 1984, 259 no. 28 ve 404 no. 66; Rémy 1989, 163–166 no. 127; Thomasson 1996, 182–183; Christol – Lorient 2001, 107–108.

⁶ Christol – Lorient 2001, 110–114.

⁷ PIR² A 1016–1017; Barbieri 1952, 19 no. 47; Chastagnol 1962, 59–62 no. 22; Corbier 1974, 319–324 no. 66; Rémy 1976, 458–477; Christol 1978, 145–150; Dietz 1980, 81–85; Corbier 1982, 689–691, 713; Beschtaouch 1982, 471–474; Thomasson 1984, 260 no. 45, 317 no. 88, 320 no. 111; Rémy 1989, 166–167 no. 128; Christol – Lorient 2001, 108–109, 114.

5. M. Domitius Valerianus:⁹ 231-?

Her ne kadar C. Aradius Rufinus'un valiliğinin başlangıç ve bitiş tarihleri tam olarak saptanamasa da onun M. Domitius'un ardılı olma ihtimali yüksektir. Eğer bu düşünce doğruysa, yolların miltaşında belirtilen tamirat süreci onun görev süresinin sonlarında gerçekleşmiş olmalıdır. Her halükarda C. Aradius Rufinus Galatia Eyaleti'nin görev yılı kesin olarak saptanabilen son *legatus*'udur. Bu veri aynı zamanda Paphlagonia'nın iç kesiminin Severus Alexander zamanındaki kuruluşundan itibaren Pontos eyaletine dâhil edilmediğini, aksine Maximinus Thraks'ın ilk yıllarında Galatia valisinin idaresi altında kalmaya devam ettiğini göstermektedir. Bölgenin Pontos eyaletine bağlanmasına dair en erken veri ise İ.S. 250 yılına aittir (bak. aş. bl. III).

II. Aradii

Bu seçkin ailenin üyelerini onurlandıran pek çok yazıtın burada bulunmuş olması, Aradii soyunun Bulla Regia (Africa Proconsularis) kökenli olduğuna işaret etmektedir.¹⁰ Bu soy İ.S. 3. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Roscii, Furcili ve Aiicii gibi ailelerle kurduğu evlilik bağları sayesinde yükselişe geçmiş ve İ.S. 4. yüzyılın sonuna kadar *praefectus urbis Romae* makamını üstlenen şahıslar yetiştirmiştir.

Soyun bilinen ilk üyesi, genellikle İ.S. 230? yılı *consul suffectus*'u Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus'un kardeşi olarak görülen, ama daha ziyade onun babası olması gereken Aradius Paternus, Furcilius Cen[sor]'un kızı Furcilia Optata T(iberia)na ile;¹¹ Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus ise Calpurnia Ceia Aemiliana ile evlidir.¹² Bu nedenle Optatus Aelianus, Aradia Roscia Calpurnia Purgilla'nın babası P. Aradius Roscius Rufinus Saturninus Tiberianus'un ikinci dereceden akrabası değil, doğrudan babası olmalıdır.¹³ Bulla Regia'da bulunmuş olan bir yazıtta (AE 1971, 490) *cursus honorum*'u şu sırayı takip etmektedir: *leg. legionis VII – praef. aer. mil.* (Elagabalus zamanında) - *praef. aer. Sat.* (Elagabalus zamanında) - *sodalis Augustalis Claudialis* (İ.S. 219) - *leg. Aug. pr. pr. prov. Galatiae* (İ.S. 225–228) - *leg. Aug. pr. pr. prov. Syriae Phoeniciae* (İ.S. 228–231)¹⁴ - *cos. suf. (in absentia İ.S. 230?)* - *leg. Aug. pr. pr. prov. Syriae Coelae (post. an. 231)*¹⁵ - *agens vice proconsulis prov. Africae* (İ.S. c. 238)¹⁶. Regulbium'da bulunan bir yazıtta (AE 1962, 258) SV[B . .]JR[. .]IO RVFINO ibaresinin geçtiği üçüncü satırdaki isim için İ.S. 210 yılı *consul*'u A. Triarius Rufinus¹⁷ yerine su[b Q. A]r[ad]io Rufino¹⁸ tamamlaması doğruysa Aelianus'un görevleri arasında Britannia Superior valiliği de bulunmaktadır.

⁸ PIR¹ III 224 no. 400; ; Barbieri 1952, 370 no. 2102, 548 suppl.; Sherk 1951, 84– 85; Sherk 1979, 173 no. 25; Corbier 1982, 718; Thomasson 1984, 259 no. 39; Rémy 1989, 16–168 no. 129; Christol – Lorient 2001, 109.

⁹ PIR² D 168; Barbieri 1952, 207 no.1019; Pflaum 1957, 139 no. 18; Sherk 1979, 173 no. 26; Dietz 1980, 143–145; Thomasson 1984, 259 no. 41; Rémy 1989, 168–169 no. 130; Christol – Lorient 2001, 109–110.

¹⁰ Pelletier 1964, 512; Thébert 1973, 290–291; Corbier 1974, 321; Rémy 1976, 459; Dietz 1980, 81–82 dn. 195; Rémy 1989, 167, 238.

¹¹ Corbier 1982, 693, 713; Corbier 1990, 827vdd; krş. Settiani 2000, 231, 233.

¹² ILAfr. 454; krş. Corbier 1974, 323; Rémy 1989, 167 dn. 283.

¹³ Settiani 2000, 233.

¹⁴ B. E. Thomasson (1984, 320 no. 111) bu görevi için kesin bir tarih vermezken; B. Rémy (1989, 167) ve K. Dietz (1980, 83) bunu 226–228 yıllarına tarihlemektedirler; krş. Christol – Lorient 2001, 114 dn. 75.

¹⁵ Syria Phoenicia ve Syria Coela *legatus*'luğu için J.-P. Rey-Coquais (1978, 66) oldukça genel tarihlemeler verirken, K. Dietz (1980, 83) ise bu iki görevin tarihlenmesi için İ.S. 228 yılına yerleştirdiği *consul suffectus*'luğu temel almaktadır. Bu tarihlemeler B. Rémy (1989, 167 ve S. Panciera (1986, 253–254) tarafından da kabul edilmektedir; krş. Rémy 1976, 465. Bununla birlikte Aelianus'un *consul suffectus*'luğunu iki yıl ileriye kaydırarak 230 yılına tarihlemek daha uygun gözükmektedir, krş. Christol – Lorient 2001, 114 dn. 76.

¹⁶ Birley 1967, 83; Rémy 1976, 472; Dietz 1980, 83; Rémy 1989, 167.

¹⁷ Richmond 1961, 224–225; Wright 1961, 191–192.

¹⁸ Harper 1964, 166. R. P. Wright (Wilson – Wright 1965, 220 no. 1) 1961 yılındaki görüşünden vaz geçerek R. P. Harper'ın önerisini kabul etmektedir. Bu öneriyi onaylayan A. R. Birley (1967, 83) ise Aelianus'un Britannia Superior valiliğini Gordianus III Dönemi'ne tarihlemektedir; krş. Corbier 1974, 323; W. Eck, RE Supp. XIV, 1974, 54 s. v.

1. Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus, *leg. Gal. 225-228; cos. suf. 230?*

- Corbier 1982, 713 : Q. Aradi[us ... Ae]lianus
 AE 1971, 490 : Q. Aradio Rufino / Optato Aeliano, cos. / sodal[i] Augustali, agenti / vice p[r]ocos. prov. Afric. / leg. Au[g.] pr. pr. provinciarum / [Syriae] Coelae item Phoe[nic. ite]m Galatiae, praef. [aer. Saturni, praef. aera[ri mil.,]leg. leg. VII...
 AE 1962, 258 : Aedem p[rinci]piorum / cu[m b]asilica / su[b Q. A]r[ad]io Rufino / cos. ...
 CIL ILS 5025 = : Q. Aradius Rufinus cooptatus Imp. Antonino II et Sacerdote cos.
 ILS 3937 : Soli / Q. Aradius Rufinus / cos. / votum.
 ILS 3938 : Lunae / Q. Aradius Rufinus / cos. / votum.
 ILAfr. 454 : Calpurnia ... fil. Ceia Aemiliana, coniux Q. Aradi [R]ufini Optati Aeliani cos.

Pozanti'da bulunan bir yazıt¹⁹ göre Aradius Paternus *leg(atu)s Augusti praes(es) prov(inciae)* olarak İ.S. 231 yılında Kappadokia'daki yolları tamir ettirmiştir.²⁰ *Cursus honorum*'u hakkında Kappadokia valiliği dışında başka bilgi bulunmayan Aradius Paternus'un tam adı Roma'da bulunan bir yazıtta (CIL VI 31948) göre P(ublius) Aradi[us Roscius?] Patern[us] Rufini[anus]'tur. M. Corbier'e (1982, 713) göre bu isme üçüncü *cognomen* olarak Aelianus eklenmelidir. Bu veri ailenin önceki fertlerinden birinin, olasılıkla P. Aradius Paternus'un dedesinin Roscii Aeliani²¹ soyundan biriyle evlendiğini düşündürmektedir.²²

Biri diğerinden 3-4 yıl sonra olmak üzere Galatia ve Kappadokia valiliklerini üstlenen Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus ile P. Aradius (Roscius) Paternus Rufinianus Aelianus aynı kuşaktan akraba, başka bir ifadeyle kuzen veya daha büyük olasılıkla kardeş olmalıdır.²³ Bu ikisiyle yine aynı kuşaktan, ama Optatus Aelianus'tan yaklaşık 10 yıl sonra Galatia eyaleti valiliğini üstlenen Q. Aradius Rufinus da ya bu ikisinin küçük kardeşi veya kuzeni olabilir.

2. P. Aradius Paternus [Roscius] Rufinianus Aelianus, *leg. Capp. 231*

- Harper 1964, no. 2 : imp. Caes. Div[i] / Severi Pii nepoti / Divi Antonini / Magni Pii filio / Marco = AE 1964, 5 Aurelio / Severo Pio / ... / per Aradium Paternum / leg. Aug. praes. prov.
 Corbier 1982, 713 : [...]dius Pa[ter]nus Rufi[nia]nus Aelia[nus lu?]n.. c. p.
 CIL VI 31948 : P. Aradi[o Roscio?]/Patern[o ...] / Rufini[ano ...] / Aug.

B. Rémy'nin biri Bulla Regia'da (CIL VIII 14470), diğeri Privernum'da (CIL X 6439) bulunmuş iki yazıtta geçen P. Aradius Roscius Rufinus Saturninus Tiberianus ile L. Aradius Roscius Rufinus Saturninus Tiberianus'u aynı kişi kabul etmesi²⁴ farklı *praenomen*'leri göz önüne alındığında mümkün değildir. Her halükarda farklı kişiler olması gereken bu iki şahıs arasında baba oğul ilişkisi olması muhtemeldir. Ayrıca Pescara yakınındaki Turrialignani'de bulunan mezar yazıtına (AE 1995, 412) göre Aradius Saturninus Septimia Sevara ile evlidir. Septimia Sevara'nın eşinin, baba-oğul iki Aradii Saturnini'den hangisi olduğu kesin bir şekilde söylenemese de Aradia Roscia Calpurnia Purgilla'nın babası

3 a) Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus; Rémy 1976, 472-473; Dietz 1980, 83; Rémy 1989, 167; Settiani 2000, 231.

¹⁹ Harper 1964, 164-166 (= AE 1964, 5).

²⁰ Rémy 1976, 473-474; W. Eck, RE Supp. XIV, 1974, 54 s. v. 1a) Aradius Paternus; Corbier 1974, 321-322; Corbier 1982, 689-691; Thomasson 1984, 271 no. 72; Rémy 1989, 238 no. 186; Settiani 2000, 231.

²¹ Bu aile için bak. Settiani 2000, 316-323.

²² Sadece tek bir ferdi bilinen (Corbier 1982,733: Roscius Potitius Memmianus. c. v) Africa kökenli Roscii ile bağlantı ihtimali (Corbier 1982, 693 bu olasılığı kabul etmektedir), P. Aradius Paternus'un taşıdığı Aelianus *cognomen*'inin de işaret ettiği gibi zayıf gözükmektedir; krş. Settiani 2000, 234.

²³ Harper 1964,166; Corbier 1974, 322-324; Rémy 1976, 473; Corbier 1974, 322, 324; W. Eck, RE Supp. XIV, 1974, 54 s. v. 1a) Aradius Paternus; Settiani 2000, 232 dn. 2.

²⁴ Rémy 1976, 474-475; krş. PIR² A 1013.

olması sebebiyle evli olduğu bilindiğinden söz konusu eşin, en azından daha kesin bir veri elde edilinceye kadar, baba P. Aradius Roscius Rufinus Saturninus Tiberianus olduğu kabul edilebilir.²⁵

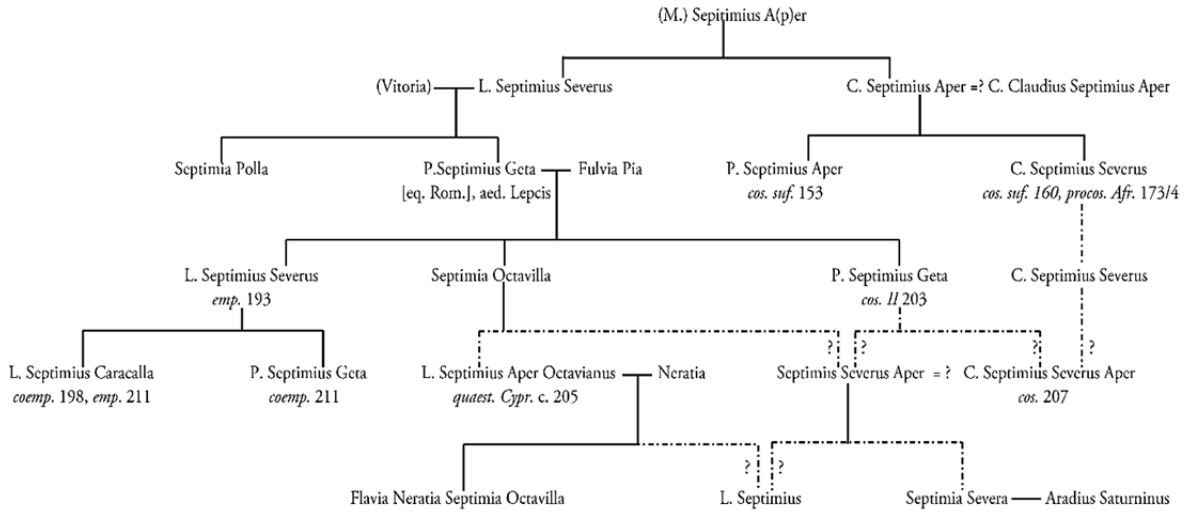
3. P. Aradius Roscius Rufinus Saturninus Tiberianus

CIL VIII 14470 : [Aradiae] R[o]s/[ciae] ... ne ... / ... e ... / Calpurnia[e] / Purgillae / c(larissimae) p(uellae), filiae / P. Aradi Rosci / Rufini Saturn[i]/ni Tiberiani c(larissimi) i(uvenis) / patronae u/niversus ordo.

AE 1995, 412 : Aradius Satur/ninus Septi/miae Severe co/niugi uiuus / uiue p(osuit).

4. L. Aradius Roscius Rufinus Saturninus Tiberianus, *quaest.*

CIL X 6439 : L. Aradio Roscio / Rufino Saturni/no Tiberiano / auguri, curioni, c. u., / triumviro stliti/bus iudicandis se/viro equestr[i]um / turmarum, q(uaestori) k(andidato) / Privernates pa/trono di[gn]issimo / et prestantissimo.

Septimia Severa için olası soy ağacı (Settipani 2000, 237'deki soy ağacından)

Septimia Severa üzerinden İmparator Septimius Severus'un soyuyla bağlantı açık değildir.²⁶ A. R. Birley Septimia Severa'yı Caracalla tarafından 211 yılında ölüme mahkûm edilen Septimius Severus'un²⁷ küçük oğlu, Caracalla ve Geta'nın ise yeğeni olan (Septimius) Severus'un bir kuşak sonrasına yerleştirmektedir.²⁸ Adı geçen Septimius Severus ona göre, İmparator Septimius Severus'un abisi P. Septimius Severus'un²⁹ oğlu, başka bir ifadeyle İmparator Septimius Severus'un babası P. Septimius Geta'nın kuzeni ve 160 yılı *consul suffectus*'u olan C. Septimius Severus'un iki kuşak ardıdır.³⁰ Her halükarda İ.S. 207 yılı *consul*'u Septimius Aper'i, *Historia Augusta*'ya göre kuzeni (*frater patruelis*) Caracalla tarafından ölüme mahkûm edilen Afer³¹ ile özdeşlemek mümkündür.³²

²⁵ Pelletier 1964, 512; krş. Settipani 2000, 233.

²⁶ F. Chausson (1998, 405-406) Septimia Severa'nın *Historia Augusta*'ya göre (SHA Sept. Sev. 8,1: *filias suas dotatas maritis Probo et Aetio dedit*) İmparator Septimius Severus'un yakın arkadaşı ile evlendirdiği kızıyla özdeş olabileceğini düşünmektedir. Bununla birlikte Septimia Severa'yı Severus'tan iki kuşak sonraya yerleştirmek daha uygun gözükmektedir; krş. Settipani 2000, 234-235 dn. 4.

²⁷ Herodian. 4,3,6.

²⁸ Birley 1988, 212-229; krş. Barnes 1967; Torelli 1973; Settipani, 234-235.

²⁹ İki kardeş arasındaki ilişkiyi yansıtan yazıtın (ILS 441: P. S[eptimio] / Ge[tae] co[s. frat.] Imp. Caes. L. Sep-timi Severi ...) yeniden yorumlanması için bak. Corbier 1998, 114.

³⁰ Birley 1988, 214 no. 11; krş. 216-17 stemma.

³¹ SHA Carac. 3,6.

³² Daha fazla bilgi için bak. Settipani 2000, 234-237.

Libanius'un 363/4 yılı *comes Orientis*'i Aradius Rufinus'a yazdığı mektuba göre vaktiyle Syria *legatus*'luğu yapmış olan atasının, Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus³³ yerine Petrus Patricius'un aktarımıyla İ.S. 267 yılında Palmyra Kralı Odenathus'u öldüren, dolayısıyla bu yılda Syria Coela valisi olması gereken (Q. Aradius) Rufinus ile özdeş olma ihtimali daha yüksektir. Bu durumda biri İ.S. c. 238 yılında diğeri ise İ.S. 267 yılında Syria valisi olan iki Aradii Rufini arasında bir kuşaklık zaman farkı bulunduğundan, üstelik her ikisi de Quintus *praenomen*'ini taşıdığından 267 yılı *legatus*'unun 238 yılı *legatus*'unun oğlu olma ihtimali yüksektir. Oğul Q. Aradius Rufinus bronz bir mühür üzerinde (CIL XV 8087) Iunia Aiacia Modesta'nın eşi olarak belirtilen Q. Aradius Rufinus ile aynı şahıs olmalıdır.³⁴ Zira yukarıda da değinildiği üzere Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus'un eşinin Calpurnia Cea Aemiliana olduğu bilinmektedir. Bu sav doğru kabul edilecek olursa, Iunia Aiacia Modesta'nın genel kabulün³⁵ aksine Q. Aiadius Modestus Crescentianus'un (*cos. II ord.*)³⁶ kızı olması mümkün değildir ve ikisi arasında iki kuşak zaman farkı bulunmalıdır. Modesta'nın ismindeki Iunius *gentilicium*'u, Crescentianus'un bir kızının bu soydan biriyle evlenerek onun annesi olmasıyla açıklanabilir.³⁷ Crescentianus'un İ.S. 205–208 yıllarına tarihlenen Arabia valiliği³⁸ sırasında Petra'da kaleme alınan yazıtlar³⁹ onun bu esnada sadece iki oğula (Q. Aiadius Censorinus Celsinus Arabianus ve L. Aiadius Modestus Aurelianus Priscus Agricola Salvianus) sahip olduğunu gösterdiğinden, İ.S. 208 yılı Modesta'nın annesinin doğumu için *terminus post quem* olacaktır. Buna göre İ.S. 230'lu yıllarda doğmuş olabilecek Modesta'nın İ.S. 267 yılı Syria *legatus*'u Q. Aradius Rufinus ile İ.S. 250'li yıllarda evlenmiş olması mümkündür.

5. Q. Aradius Rufinus, *leg. Syr. Coel. 267*

CIL XV 8087 : Q. Aradi Rufini / et Iunie Aiaci/e Modestae.

Liban. ep. 1434b : ὡς ὄσος πρόγονος ἄρξειεν ἡμῶν.

Petr. Patr. fg. 7 : Ὅτι τὸν Ὀδέναθον τὸν παλαιὸν Ρουφίνος ἀναίρει ὡς νεωτέροις ἐπιχειροῦντα πράγμασιν.

304/5, 311 ve 312 yıllarında olmak üzere üç kere *praefectus urbis Romae* görevini ifa eden, ayrıca 311 yılında ikinci kez *consul (in absentia)* olan Q. Aradius Rufinus⁴⁰ ise ya 267 yılı Syria valisi olan Q. Aradius Rufinus'un⁴¹ veya onun kardeşi P. Aradius Roscius Rufinianus Saturninus Tiberianus'un oğlu olacak şekilde Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus'un torunu olmalıdır. İtali kökenli güçlü bir aile olan Valerii Maximi⁴² soyundan bir Valeria ile evlenen⁴³ Q. Aradius Rufinus'un (*cos. II 311*) üç oğlu olmuştur: Aradius Proculus (*procos. Afr. 319*),⁴⁴ Q. Aradius Rufinus Valerius Proculus (*preas. prov. Val. Byzacena 321*)⁴⁵ ve L. Aradius Rufinus Valerius Proculus Populonium (*PUR 337 ve 351, cos. ord. 340*).⁴⁶

³³ Corbier 1974, 321; Rémy 1976, 458–459.

³⁴ Settipani 2000, 232.

³⁵ PIR² A 470, A 471, A 1016; Barbieri 1952, 19 no. 47; Rémy 1976, 463; Corbier 1974, 323.

³⁶ PIR² A 470; Barbieri 1952, 15 no. 22; Christol 1971, 124–140; Christol 1978, 146; Badel 1994, 13–14 no 8.

³⁷ Christol 1971, 147; krş. Settipani 2000, 233.

³⁸ IGR III 1321; AE 1968, 518–524; AE 1973, 552. Crescentianus'un Arabia valiliğini H.-G. Pflaum (1957, 137) 198–204; G. Alföldy (1968, 133–134), 202–204; M. Christol (1971, 135–138) 205–208 yıllarına tarihlenmektedir; krş. Christol 1978, 146 dn. 7.

³⁹ AE 1968, 518, 522–523.

⁴⁰ PIR² A 1014–1015; PLRE 775 s. v. Rufinus 10; Chastagnol 1962, 41, 59–62; 311 yılı *consul*'luğu için bak. Chastagnol 1958, 228 – 229; Chastagnol 1962, 61; krş. Christol 1978, 148.

⁴¹ Christol 1978, 148–149.

⁴² Aile için bak. Eck 1975, 89–94.

⁴³ Barbieri 1952, 516; Chastagnol 1962, 62; Rémy 1976, 476; Christol 1978, 149 dn. 22.

⁴⁴ PLRE 745 s. v. Proculus 3; Rémy 1976, 476 dn. 79.

⁴⁵ PLRE 745 s. v. Proculus 4 ve PLRE 749 s. v. Proculus 12; Rémy 1976, 476 dn. 80; Settipani 2000, 231.

⁴⁶ PLRE 747–749 s. v. Proculus 11; Chastagnol 1962, 96–102 no. 40; Rémy 1976, 476 dn. 81; Settipani 2000, 231.

Her üçünün önemli konumlara gelmesi, ayrıca Populonium'un Lucius *praenomen*'ini taşıması ve İtalya kökenli Valerii Maximi soyuyla kurulan aile bağı 311 yılı *consul*'u Q. Aradius Rufinus'un Septimia Severa'nın oğlu olma ihtimalini güçlendirmektedir.⁴⁷

6. Q. Aradius Rufinus, *cos. II* 311

Chron. 354, s. a. 311 : Rufino et Volusiano

Symm. ep. 1,2,3 : Aradius Rufinus / princeps ingenio, fortunae munere princeps / aetatis, Rufine, tuae, cui prospera quaeque / admiranda tuis aequabat gloria rebus. Vnus amor cunctis et praesidium trepidorum / principibus, quorum uiguiti tempore doctus / aut calcaria ferre bonis aut frena tyrannis

7. Proculus, *procos. Afr.* 319

CJ 8,52,2 : Constantinus a. ad Proculum. A 319 D. VIII K. MAI (24/04/319).

CTh 15,3,1 : Imp. Constantinus a. ad Proculum proconsulem Africae ... proposita non. mai. Karthagine Constantino a. V et Licinio caes. cons. (07/05/319).

CTh 6,35,2 : Idem a. ad Proculum proconsulem Africae ... Dat. vi kal. aug. Constantino a. iiii et Licinio cons. (27/07/319).

CTh 1,12,2 : Idem a. ad Proculum ... Dat. VII k. ian. Constantino a. v et Licinio caes. consul. (26/12/319).

8. Q. Aradius Rufinus Valerius Proculus, *praes. prov. Byz.* 321

ILS 6111 : Populonii / dd. nn. Crispo et Constantino iun. nobb. / Caess. iterum III idus Mart. cons. / coloni coloniae Concordiae Ulpiae Traianae / Augustae Frugiferae Hadrumertinae / Q. Aradium Valerium Proculum, v. c, praesidem provinc. Val. Byzacena, liberos posterosque eius / sibi liberis posterisque suis patronum coopta/verunt.

CIL VI 1684 : ... Q. Aradium Rufinum Valerium Proculum / v. c. liberos posteroque eius sibi liberis poste/risque suis patronos cooptaverunt tesseram / que hospitem cum cofecerunt. / Q. Aradius Rufinus Valerius Proculus, liberi / posterique eius municipes municipi Aeli Hadriani Aug. Civiulitani liberos posterosq. eorum / in fidem clientelamq. suam receperunt in quam / rem gravitam legationem susceperunt ...

9. L. Aradius Valerius Proculus Populonium, *cos.* 340

CIL VI 1692 = : Populonii / ille ego sum Proculus / totus qui natus honori / aut die quis sit honos /

ILS, 1242 quem mihi inesse negas / collegium pistorum / patrono prestantissimo

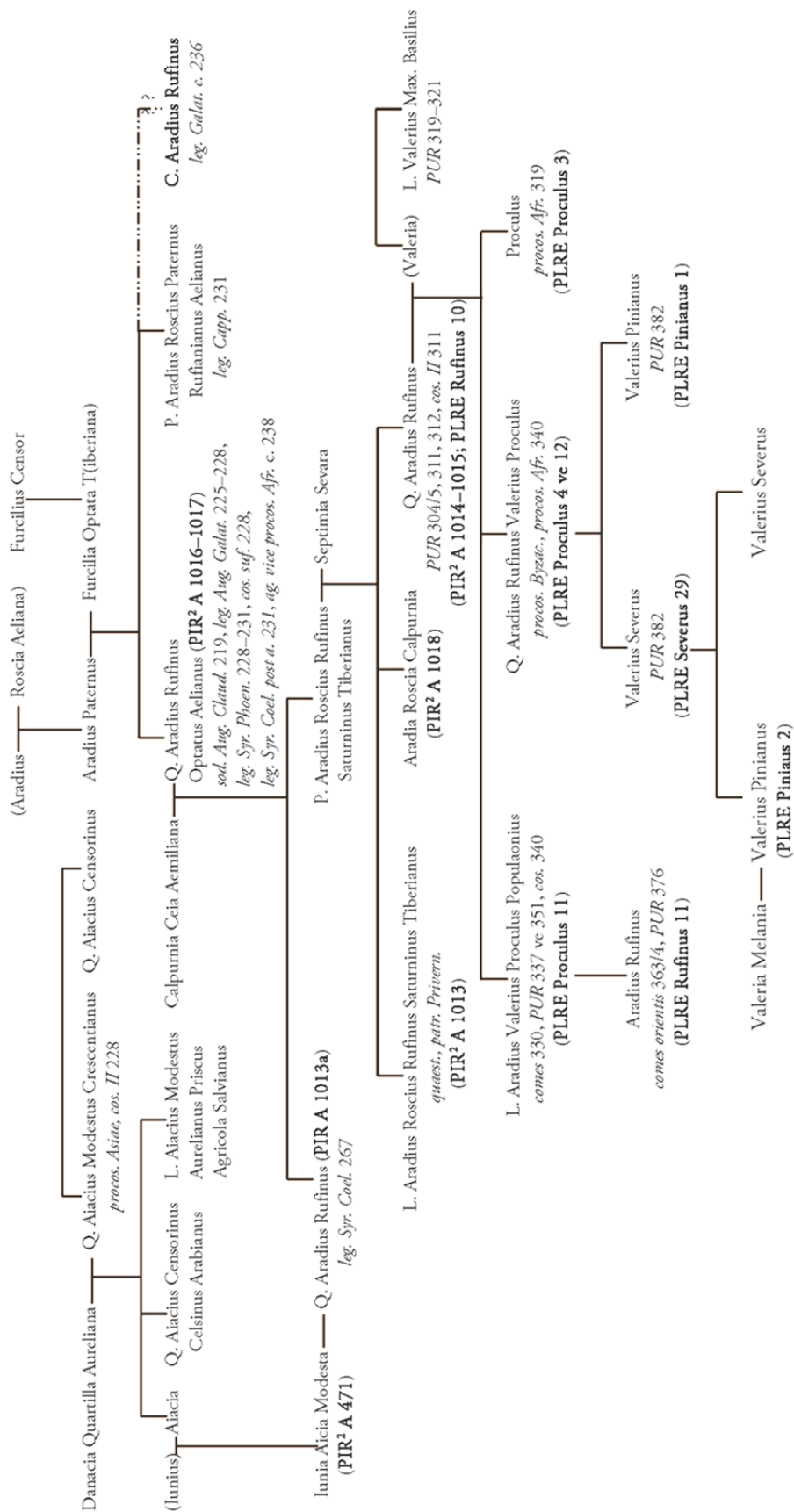
CIL VI 1690 = : L. Aradio [Proculo v. c] / auguri / pontifici maior[i] / quindecim viro

ILS, 1240 [sacris fac.] / pontifici Flau[iali] / praetori tut[elari] / legato propr...

CIL VI 1691 : Populonii / L. Aradio Valerio Proculo, v. c. / auguri pontifici maiori, XV vir. sac. / faciundis, pontif. Flabiali, praetori / tutelario, legato pro praetore prov. / Numidia, peraequatori census provin/ciae Byzacena, (...) praef. urbi, vice sacra iterum iudican/ti, consuli ordinario ...

AE 1934, 158 : repentibus nobis insignem nobilitate / prosapiam Proculi, c. u....

⁴⁷ Krş. Settapani 2000, 233.

Lit: PLRE 1147 stemma 30; Chastagnol 1962, 295 stemma 5; Corbier 1974, 319–324; Rémy 1976, 475–478; Christol 1978, 150; Corbier 1982, 691 ve 713; Panciera 1986; Panciera 1987; Rémy 1989, 166–169; Badel 1994, 40; Settipani 2000, 232–238.

Symm. ep. 1,2,4 : Valerius Proculus / cum primis, quos non oneravit gloria patrum / ponemus Proculum, vitae morumque decore / haud umquam indignum magnorum Publicularum. / Olli semper amor veri et constantia, simplex / Coelicolorum cultus. Non illum spemere posses / et quamquam reverendus erat, non inde limeres ».

PCair. XII 19–21 : ὑπατείας Σεπτιμίου Ἀκινδύνου τοῦ λαμπροτάτου ἐπάρχου [το]ῦ [ι]εροῦ πραιτωρίου κ(α)ὶ Ποπλωνίου Προκόλ(ου) τοῦ λαμ(προτάτου).

L. Aradius Valerius Proculus Populonium'un geride sadece kız çocukları bırakarak İ.S. 401/2 yılında sefalet içinde ölen Aradius Rufinus (*com. Orient.* 363/4; *PUR* 376) adında bir oğlu olmuştur.⁴⁸ Valerii Proculi'nin Caelius Dağı'nda sahipliği sırayla iki kardeş - Quintus ve Lucius - arasında el değiştiren görkemli bir vilları olduğu bililmektedir. Lucius'un ölümünden sonra villa büyük ihtimalle Aradius Rufinus'a kalmış olmalıdır. Bununla birlikte İ.S. 4. yüzyılın sonunda villa (Valeria) Melania ile eşi Valerius Pinianus'un elindedir. Melania'nın hayatını kaleme alan eserle⁴⁹ Palladius'un aktarımları sayesinde Valerius Pinianus'un Valerius Severus'un⁵⁰ (*PUR* 382) oğlu, dolayısıyla Valerius Pinianus'un⁵¹ (*PUR* 385) yeğeni olduğu ve Valerius Severus⁵² adında bir kardeşi daha olduğu bilinmektedir. 382 ve 385 yıllarında *praefectus Urbis Romae* olan Valerius Severus ile kardeşi Valerius Pinianus Q. Aradius Rufinus Valerius Proculus'un oğulları olmalıdırlar. Zira Aradius Rufinus (*PUR* 376) ardından erkek çocuk bırakmadan ölmüştür.⁵³

10. Aradius Rufinus, *PUR* 376

Amm. Marc. 23,1,4 : Et Apronianus Romae decreuit esse praefectum, Octavianum proconsulem Africae, Venusto uicariam commisit Hispaniae. Rufinum Aradium comilem Orientis in locum auunculi sui Iuliani recens defuncti prouexit.

Symm. ep. 7,126 : illustris memoriae uiri Rufini ex praefecti urbi filias paterna adfectione defendo

11. Valerius Severus, *PUR* 382

CTh 6,6,1 : Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Severum praefectum Urbi ... Dat. kal. april. Antonio et Syagrio vv. cc. cons. (01/04/382).

Pall. Laus. 61 : Πινιανῶ, τῷ υἱῷ Σευήρου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων.

Symm. ep. 7,116 : pro illustris memoriae viri Severi filiis.

12. Valerius Pinianus, *PUR* 385

CTh 6,35,13 : Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Pinianum praefectum urbi ... Dat. prid. non. iul. Mediolano, acc. iiii kal. sept. Honorio n. p. et Evodio cons. (06/06/386).

CTh 13,3,13 : Imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius aaa. ad Pinianum praefectum Urbi ... Dat. XI kal. feb. Mediolano Valentiniano a. III et Eutropio cons. (22/01/387).

CTh 6,28,4 : Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Pinianum praefectum ... Dat. vi id. sept. Mediolano Valentiniano a. iii et Eutropio cons. (08/09/387).

⁴⁸ Chastagnol 1962, 196–198 no. 78; PLRE 775–776 s. v. Rufinus 11; Rémy 1976, 476 dn. 83; Settiani 2000, 238.

⁴⁹ Vita Mel. 10,12; daha detaylı bilgi için bak. Spidlik 1996.

⁵⁰ PLRE 837 s. v. Severus 29.

⁵¹ PLRE 702 s. v. Pinianus 1.

⁵² PLRE 702 s. v. Pinianus 2; PLRE (II) 1001–1002 s. v. Severus 2.

⁵³ Chastagnol 1962, 229–230 no. 91; krş. Settiani 2000, 238.

- Symm. ep. 6,22 : Nam principio Posthumianum et Pinianum duobus aulae summatibus iunxit electio, sub ea expressione iudicii, ut in ipsis solis plena esse legatio diceretur.
- Symm. ep. 6,26 : Nam Posthumiano et Piniano, quos a principio mandati sui senatus agnoverat, tertius Paulinus asseritur, et divisus in studia partibus adhuc differtur utilitas; cum terminum confirmationis acceperit, plena cognitio deferretur. Valete.

III. Paphlagonia, Phazemonitis ve Havza: Roma Hâkimiyetine Kadar Kısa Tarihçe ve Toponyma

Phazimonitis sakinlerinin de aralarında bulunduğu ve daha sonradan tüm bölgeye adını verecek olan Paphlagonia'lıları⁵⁴ ilk kez Homeros anmakta ve onları önderleri Pylaimenes komutasında Troia müttefikleri arasında saymaktadır.⁵⁵ Müttefikler kataloğunda Paphlagonia'lıların sahil kentlerinin (Kytoros, Sesames [Amastris], Parthenios, Kromna, Aigialos, Erythinoi) detaylı dökümü ise daha sonraya, en erken İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına ait olmalıdır.⁵⁶ İ.Ö. 675 yılındaki Kimmer istilasının ardından Μαριανδουοί ve Βιθουοί gibi Παφλαγόνες de şu ya da bu şekilde Lydia hâkimiyetine girmiştir.⁵⁷ İ.Ö. 631 yılında doğuda Miletos kolonisi Sinope'nin, batıdaysa İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarında Megara kolonisi Herakleia'nın kurulmasıyla Paphlagonia sahillerinde Helenizasyon süreci yine bu dönemde başlamıştır.⁵⁸

İ.Ö. 547/6'da başlayan Pers hâkimiyetiyle birlikte Paphlagonia tarihi hakkında daha kesin bilgiler elde edilebilmektedir. Ksenophon, Kyros'un Paphlagonia'ya satrap göndermediğini vurgulayarak⁵⁹ onların Pers hâkimiyeti altında olsalar da bağımsızlıklarını görece koruduklarına işaret etmektedir. Dareios'un düzenlemelerinin ardından Έλλησπόντιοι, Φρύγες, Θρήϊκες οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ (= Bithynia'lılar), Μαριανδουοί ve Σύριοι (= Beyaz Syria'lılar = Kappadokia'lılar) ile birlikte üçüncü *nomos*'a dâhil edilen⁶⁰ Paphlagonia'lılar Kserkses'in ordusunda da yer almışlardır⁶¹. Bu görece özgürlük Pers egemenliğinin ilerleyen safhalarında da devam etmiş gözükmektedir. Zira Plutarkhos'un verdiği bilgiye göre Atina'nın İ.Ö. 436 yılında Pontos'a düzenlediği sefer sırasında Paphlagonia kendi kralları ya da beylerinin idaresi altındadır.⁶² Bundan yaklaşık 36 yıl sonra, İ.Ö. 400'de Ksenophon Yunan ordusuyla birlikte Karadeniz sahili boyunca ilerlerken bu sefer Paphlagonia Beyi Korylas'la ittifak kurmuştur.⁶³ Hatta beylerinin itaat etmeyecek kadar gururlu olması nedeniyle Paphlagonia'lılar Büyük Kral'ın çağrılarında dahi hazır bulunmamaktadırlar.⁶⁴ Korylas'ın halefi Othys (veya Thys) İ.Ö. 395 yılında bu tavrı tam bir isyana dönüştürmüş, ama Kappadokia Satrabı Datames İ.Ö. 380 yılında Paphlagonia'lıları yeniden Pers idaresi altına almıştır.⁶⁵

Aleksandros 333 yılında Ankyra'da bulunduğu sırada Paphlagonia'lılar elçi göndererek emirlerine uyduklarını, ama ondan topraklarına ordusuyla birlikte girmemesini rica ettiklerini bildirirler. Kral bu

⁵⁴ Phazemonitis'in Paphlagonia'da bulunduğu kabulü için bak. Magie 1950, 470; Marek 1993, 80; Mitchell 1993, 92–93; Marek 2003, 183; Vitale 2012, 106–107; Neapolis'in Paphlagonia'lı kimliği üzerine yorumlar için bak. Bekker-Nielsen 2014b.

⁵⁵ Hom. Il. 2,851–855, 5,576–577, 13,643–659.

⁵⁶ Marek 1993, 16; krş. Belke 1996, 57 dn. 4.

⁵⁷ Hdt. 1,16 ve 1,28.

⁵⁸ Kuruluş tarihleri için krş. Asheri 1972, 12; Burstein 1976, 12; ayrıca bak. Belke 1996, 58 dn. 8.

⁵⁹ Ksen. Kyr. 8,6,8.

⁶⁰ Hdt. 3,90; vgl. Marek 1993, 14.

⁶¹ Hdt. 7,72.

⁶² Plut. Perikl. 20: τοῖς δὲ περιοικοῦσι βαρβάροις ἔθνεσι καὶ βασιλεῦσιν αὐτῶν καὶ δυνάσταις.

⁶³ Ksen. an. 5,5,12; 5,5,22; 6,1,2.

⁶⁴ Ksen. an. 5,6,8: νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ μείζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν.

⁶⁵ Ksen. hell. 4,1,2–3; krş. Marek 1993, 14.

ricayı kabul eder, ama onları Phrygia satrabı Kalas'ın idaresine bağlar.⁶⁶ Issos Savaşı'nın ardından hayatta kalan Pers kumandanlarının Lydia'yı yeniden ele geçirme girişimine *Cappadocum et Paphlagonum iuventus* da katılmıştır.⁶⁷ Kalas'ın bölgeyi ele geçirmeyi gerekli görmesi,⁶⁸ Aleksandros'un hegemonyasına karşı Paphlagonia'da da geniş çaplı bir direniş olduğunu göstermektedir. Aleksandros'un ölümünün ardından Kappadokia ve Paphlagonia Eumenes'e verilmiştir.⁶⁹ Bölgede yeni bir güç merkezinin temelleri de yine bu dönemde atılmıştır: Pontos Krallığı. Pers satrap soyundan gelen ve Kios civarında küçük bir krallığı bulunan Mithradates'in İ.Ö. 302 yılında Antigonos Monophthalmos'un emriyle öldürülmesinin ardından aynı isimli yeğeni de benzer kaderi paylaşmak üzereyken Demetrios'un uyarısıyla Paphlagonia'ya kaçar ve Kimiata'da⁷⁰ güçlü bir kalede üslenerek kayda değer sayıda destekçi bulur. Bunun ardından İ.Ö. 281 yılında ve olasılıkla yeni başkenti Amaseia'da Kral unvanını alır.⁷¹ Pergamon kralı Eumenes I'in babası olan ve bu sırada Amastris'te hüküm süren Eumenes kenti İ.Ö. 279 yılında Mithradates I Ktistes'in oğlu Ariobarzanes'e bırakır.⁷² Galatlar yine bu döneme rastlayan istilalarında μέρη τινὰ τῆς Παφλαγονίας'ı da ele geçirirler.⁷³

Roma'yla ilk çatışma, Antiokhos III'e karşı Magnesia'da kazanılan zaferin ardından *consul* Cn. Manlius Vulso'nun Seleukos müttefiği Galatlara karşı çıktığı sefer sırasında vuku bulmuştur. Bu esnada Paphlagonia Beyi Morzios (veya Morzeos) Kappadokia Kralı Ariarathes IV ile birlikte Galatların yardımına büyük bir askeri güç göndermiştir. Morzios'un krallığı daha sonra Pontos Kralı Pharnakes ile Pergamon Kralı Eumenes II arasında cereyan eden savaşta (İ.Ö. 182–179) Pontos birliklerince ele geçirilmiştir. Ama olasılıkla Roma'nın müdahalesiyle gerçekleşen Barış anlaşması uyarınca Pontos Krallığı ele geçirdiği diğer yerlerle birlikte Paphlagonia'yı da terk etmek, ayrıca esirlerle savaş ganimeti silahları geri vermek, Morzios'a da savaş tazminatı ödemek zorunda kalmıştır. Yine bu anlaşma uyarınca Pharnakes daha önce ele geçirilen Tios'u da Eumenes II'ye geri vermiş, o da daha sonra bu kenti Bithynia Kralı Prusias II'ye bırakmıştır.⁷⁴ Bununla birlikte İnebolu'da bulunan bir yazıt Abonuteikhos'un (daha sonra İnebolu'ya adını verecek olan Ionopolis) İ.Ö. 137/6'da Mithradates V. Euergetes'in elinde bulunduğunu göstermektedir.⁷⁵ Aristonikos isyanının bastırılması için Pontos Kralı Mithradates V, Kappadokia Kralı Ariarathes V ve Bithynia Kralı Nikomedes II ile birlikte yardım gönderen Paphlagonia kralı, Troia Savaşı'ndaki Paphlagonia önderi ile aynı ismi – Pylaimenes - taşımaktadır.⁷⁶ Bu isim Paphlagonia kralları için genel bir adlandırma olmuş gözükmekte ve bu yönüyle Hanedanlığı'nın Helenleşme sürecine ışık tutmaktadır.⁷⁷ Adı geçen Pylaimenes (gönüllü olarak veya baskıyla) krallığını Mithradates V'e

⁶⁶ Arr. an. 2,4,1–2. Bu hususta Curtius Rufus ise (3,1,22) Aleksandros'un Paphlagonia'ya ordusuyla girdiğini, ama onları Perslere ödemeleri gerektiği halde hiçbir zaman ödemedikleri vergiden muaf tuttuğunu belirtmektedir.

⁶⁷ Curt. 4,1,34.

⁶⁸ Curt. 4,5,13.

⁶⁹ Arr. succ. 5; Curt. 10,10,3; Plut. Eum. 3,3.

⁷⁰ Kimiata'nın lokalizasyonu önerileri için bak. Marek 1993, 11, 121, 123–124; Strobel 1994, 52 – 53, 60; Belke 1996, 231 s. v. Kimiata.

⁷¹ App. Mithr. 27–30; Strab. 12,3,41; Plut. Demetr. 4; ayrıca bak. Magie 1950, 189 ve 1087 dn. 35; Belke 1996, 59.

⁷² Memn. 16.

⁷³ Zon. 2,310.

⁷⁴ Liv. 38,26,4; Pol. 25,2,1–10; Strab. 12,3, 41; ayrıca bak. Magie 1950, 191–192; Strobel 1994, 41–42. Polybios (24,14,6) bu savaşla bağlantılı olarak Γαιζατόριξ adında bir başka Paphlagonia beyi daha anmaktadır. Strabon'un (12,3,41) Paphlagonia'da bir bölge adı olarak andığı ἡ Γεζατόριος, Polybios'un bahsettiği Paphlagonia beyine izafeten adlandırılmış gözükmektedir.

⁷⁵ Marek 1993, 82–83, 155 no. 1.

⁷⁶ Eutr. 4,20,1; Orosius 5,10,2.

⁷⁷ Daha önce adı geçen Paphlagonia Hanedanı Othys/Th(u)'s'ün kendi soyunu Troia Savaşı'ndaki Paphlagonia önderi Pylaimenes'e dayandırması hakkında bak. Nep. Dat. 2,2; krş. Jones 1971, 162; Magie 1950, 196–197.

miras bırakmış gözükmektedir.⁷⁸ Bithynia Kralı Nikomedes III ile Pontos Kralı Mithradates VI İ.Ö. 107 yılında bu mirası dayanak göstererek ittifak kurmuş ve aslan payını Pontos kralının alacağı şekilde Paphlagonia'yı aralarında pay etmişlerdir. Roma'nın yoğun baskısı sonucunda Mithradates Paphlagonia'yı terk etmek zorunda kalırken, Nikomedes III oğlunun ismine Paphlagonia'nın gelenekleşmiş kral adı Pylaimenes'i ekleyerek ve onu Paphlagonia kral soyunun ardılı olarak göstererek tahta yerleştirmiştir.⁷⁹ Paphlagonia'daki Bithynia hâkimiyeti *senatus*'un Paphlagonia'yı özgür ilan ettiği⁸⁰ İ.Ö. 95 dolaylarına kadar sürmüştür. Bununla birlikte Mithradates'in Bithynia ve Paphlagonia'ya girdiğini ve Roma'yla ittifak içinde bulunan Pylaimenes ve Nikomedes'i sürdürdüğünü aktaran Eutropios Paphlagonia'luların bu Pylaimenes'i en azından I. Mithradates Savaşı'na kadar efendileri olarak tanıdıklarını düşündürmektedir.⁸¹ Savaşın ardından da Paphlagonia'nın en azından bir kısmı Mithradates hâkimiyetinde kalmıştır.⁸²

İ.Ö. 74 yılında ardında halef bırakmadan ölen, Bithynia'nın son kralı Nikomedes IV'ün krallığını daha önce Attalos III'ün yaptığı gibi miras yoluyla Roma'ya bırakması⁸³ Anadolu'nun bu dönemdeki siyasi haritasını belirleyen başka bir önemli etken olmuştur. Roma teritoryumunun bu şekilde genişlemesini elbette kabullenmeyen Mithradates Roma'ya bir kez daha savaş açmıştır (III. Mithradates Savaşı). Ne var ki Mithradates yaklaşık dokuz yıl sürecek çarpışmaların ardından son darbeyi Pompeius'un indirdiği İ.Ö. 63 yılında en çok sevdiği oğlu Pharnakes'in ihaneti sonucunda Kimmeria Bosporos'unda yükselen ve o zamandan beri 'Mithradates Dağı' olarak anılan tepe üzerindeki sarayında intihar etmiştir.⁸⁴ Bu gelişmenin ardından ister doğrudan isterse vasal krallar aracılığıyla olsun Paphlagonia da Roma egemenliği altına girmiştir.

Paphlagonia'daki Roma idaresini bir sonraki bölüme bırakarak şimdi Havza'nın da içinde yer aldığı Phazemonitis'in tarihi coğrafyasına değinelim. Havza'nın kaplıcaları Antik Dönem'de de ünlüydü. Strabon Phazemonitis bölgesindeki sıcak su kaynaklarının özellikle sağlık amacıyla kullanıldıklarından bahseder.⁸⁵ Strabon'un aktarımı sayesinde adı geçen bölgenin sınırlarını saptamak daha 20. yüzyılın başlarında mümkün olmuştur.⁸⁶ Buna göre⁸⁷ Phazemonitis kuzeyde Gadilonitis⁸⁸ ve Amisene/ Sarame-⁸⁹ teritoryumlarıyla, batıda aynı zamanda Pontos'un Paphlagonia ile sınırını da çizen Halys Irma-

⁷⁸ Iust. 37,4,5; 38,5, 4; 38,7,10.

⁷⁹ Iust. 37, 4, 1-9 ; 38,5, 4-6 ; ayrıca bak. Magie 1950, 197-198 ve 1093-1094 dn. 57.

⁸⁰ Iust. 38,2,6-7.

⁸¹ Eutr. 5,5,2; krş. Magie 1950, 204-205.

⁸² Plut. Sull. 11,2; Liv. perioch. 76; krş. Eutr. 6,8,1; Strab. 12,3,1 ve 9.

⁸³ Cic. leg. agr. 2,15; 2,40; 2,50; Sall. hist. 4,69,9; Liv. perioch. 93; Vell. 2,4,1; 2,39,2; App. Mithr. 7; 71; 121; App. civ. 1,111; Arr. Bith.1,4; Eutr. 6,6,1; Fest. brev. 9, 2-3; Malal. 221.

⁸⁴ III. Mithradates Savaşı'nın tüm aşamaları için bak. Arslan 2007, 321-510.

⁸⁵ Strab. 12,3,38: ὑπέρκειται δὲ τῆς τῶν Ἀμασέων τὰ τε θερμὰ ὕδατα τῶν Φαζημωνιτῶν ὑγιεινὰ σφόδρα.

⁸⁶ Anderson 1903, 53; Cumont - Cumont 1906, 125-126; Wilson 1980, 187-192; Olshausen - Biller 1984, 17-18; Weimert 1984, 75-77.

⁸⁷ Strab. 12,3,38: ταύτης δὲ τῆς χώρας τὸ μὲν προσάρκτιον πλευρὸν ἢ Γαζηλωνίτις συγκλείει καὶ ἡ τῶν Ἀμισσηνῶν, τὸ δὲ ἐσπέριον ὁ Ἄλυς, τὸ δ' ἔφρον ἢ Φανάροια, τὸ δὲ λοιπὸν ἢ ἡμετέρα χώρα ἢ τῶν Ἀμασέων.

⁸⁸ Strabon (12,3,36) Gadilonitis'i Halys'ün denize döktüğü yerle Saramene arasında kalan bölge olarak tanımlamaktadır: μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἄλυος ἢ Γαζηλωνίτις ἐστὶ μέχρι τῆς Σαραμηνής. İki bölge arasındaki sınır hattını İncesu çayı çizmiş olmalıdır. Gadilonitis'in Phazemonitis'e karşı olan güney sınırını ise Paryadres (Canik) Dağları oluşturmaktadır (bak. Strab. 12,3,38). Buna göre Gadilonitis Halys deltasının doğu yarısı olarak tanımlanabilir; krş. Magie 1950, 182 ve 1073-1074 dn. 15; Wilson 1980, 198-200; Olshausen - Biller 1984, 130; Weimert 1984, 126-128.

⁸⁹ Saramene ve bölgenin en önemli kenti Amisos, Gadilonitis ve Themiskyra (Therme) arazileri arasında yer almaktadır; Strab.12,3,13; ayrıca bak. Olshausen - Biller 1984, 162; Weimert 1984, 114-115.

ği'yla, doğuda Phanaroia,⁹⁰ güneydeyse Amaseia arazileriyle sınırlanmaktadır (bak. Harita 1). Yine Strabon'un bölgenin en geniş teritoryuma sahip kenti (12,3,38: ἡ ἡμετέρα χώρα ἢ τῶν Ἀμασέων, πολὺ πασῶν πλείστη καὶ ἀρίστη) olarak bahsettiği kendi memleketi Amaseia'nın Phazemonitis'e komşu toprakları arasında batıdan doğuya Pimolisene,⁹¹ Diakopene,⁹² Khiliokomon⁹³ ve Dakopene⁹⁴ arazileri bulunmaktadır.⁹⁵

Bölge adını güvenliği Sagyion kale yerleşimi tarafından sağlanan (bak. aş.) Helenistik Dönem yerleşimi Phaze(i)mon'dan⁹⁶ almaktadır. Pontos'un idaresi ve Romalılaştırılması sürecine katkıda bulunması amacıyla Pompeius İ.Ö. 64 yılında bu köyün yakınında bulunan (κατὰ Φαζημῶνα κώμην), ama ismi verilmeyen bir κατοικία'yı kent mertebesine yükseltmiş ve buna Neapolis adını vermiştir.⁹⁷ Aşağıda daha detaylı bilgi verilecek olan Andrappa da yakında bulunmuş olmalıdır. Neapolis'in Bithynia et Pontus eyaletinde kalışı uzun süreli olmamış, Antonius tarafından İ.Ö. 40 veya 37 yılında Pompeiupolis'le birlikte Paphlagonia Kralı Kastor'a bırakılmıştır.⁹⁸ Hanedan'ın son üyesi Deiotaros Philadelphos'un İ.Ö. 6 yılında ölümünün ardından Paphlagonia Roma tarafından ilhak edilmiş ve Galatia Eyaletine bağlanmıştır.

Vezirköprü'de bulunan ve İ.Ö. 4/3 yılına ait bir yazıt Neapolis'in Paphlagonia'nın diğer kentleriyle birlikte İmparator Augustus'a sadakat yeminine katıldığını göstermektedir.⁹⁹ Dolayısıyla Neapolis'in

⁹⁰ Phanoroia kuzeyde Paryadres Dağları, batıda Lithros (Lâdik ve Amasya arasındaki Akdağ) ve Ophlimos (Erbaa'nın güneybatısında yükselen dağ silsilesi) dağları, güneyde Sakarat Dağı ve doğuda da Niksar Ovası'yla sınırlanmaktadır; krş. Anderson 1903, 56; Wilson 1980, 234–235; Olshausen – Biller 1984, 155; Weimert 1984, 21.

⁹¹ Strabon'a göre (12,3,40: ἐν δὲ τῇ πόλει ταύτῃ (Πομπηιοπούλις) τὸ σανδαρακουργεῖον οὐ πολὺ ἄπωθεν Πιμωλίσιων, φρουρίου βασιλικῆς κατεσκευασμένου, ἀφ' οὗ ἡ χώρα ἢ ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ καλεῖται Πιμωλισινή) kendi zamanında harap durumda bulunan (Mithradates Savaşları sırasında olmalı) Pimolisa kale yerleşiminden adını alan Pimolisene, Diakopene'den Halys'e kadar, nehrin her iki yakası boyunca uzanmaktadır. Pimolisa'nın Osmançık'taki kaleye yerleştirilmesi doğru kabul edilecek olursa, bölgenin bunun güneyindeki Kızılırmak havzasına yerleştirilmesi mümkündür. Bölgenin güney ucu Laçin'in kuzeyinden geçen dağ sırtlarına kadar ulaşmış olmalıdır. Diakopene ile bu yakında aranması gereken sınırı da büyük ihtimalle Hamamözü Çayı çizmektedir. Strabon başka bir yerde (12,3,25) bölge adını Pimolitis olarak vermektedir. Ayrıca bak. Anderson 1903, 101–102; Magie 1950, 1234 dn. 37; Wilson 1980, 208–209; Olshausen – Biller 1984, 159; Weimert 1984, 54–55. Pimolisa'nın Mithradates VI zamanında bastığı sikkeler için bak. Olshausen – Biller 1984, 108; Weimert 1984, 27–28.

⁹² Strabon'a (13,3,39) göre Diakopene, kuzeydoğu kısmı Gümüşhacıköy, güneybatı kısmı ise Hamamözüçayı Vadisi civarında olmak üzere, Khiliokomon ve Pimolisene arasında yer almaktadır: Anderson et al. 1910, 178; Jerphanion 1914–1921, 17–18; Wilson 1980, 208; Olshausen – Biller 1984, 126; Weimert 1985, 54.

⁹³ Kuzeyde Phazemonitis ile Akdağ'ın batı yamaçlarının; batıda Diakopene ile Gümüşhacıköy civarının sınır oluşturduğu Khiliokomon'un (Binköy) doğu kısmı Sulu Ova ile örtüşmektedir. Bölgenin güney sınırını ise Eğirli Dağ'ın doğu etekleri çizmektedir. Cumont – Cumont 1906, 143–146; Magie 1950, 178 ve 1067 dn. 5–6; Wilson 1980, 207; Olshausen – Biller 1984, 122; Weimert 1985, 51–53.

⁹⁴ Amasya'nın 11 km güneydoğusunda konumlu Kaleköy'de bulunmuş olan bir yazıt sayesinde (Grégoire 1909, 21–22 no. 7 = Anderson et al. 1910, 155–158 no. 145) bu civarda aranması gereken bölgenin, H. Grégoire (Grégoire, 1909, 21; Anderson et al. 1910, 155–157) tarafından düşünüldüğü gibi Diakopene ile özdeş olma ihtimali zayıftır; krş. Anderson et al. 1910, 157–158; Wilson 1980, 208; Olshausen – Biller 1984, 124 ve 126.

⁹⁵ Strab. 12,3,39: αὐτῶν δ' ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ διήκων οὐ πλατὺς τὸ πρῶτον τελείως, ἔπειτα πλατύνεται καὶ ποιεῖ τὸ Χιλιόκωμον καλούμενον πεδίον· εἶθ' ἡ Διακοπηνή καὶ ἡ Πιμωλισινή χώρα πᾶσα εὐδαίμων μέχρι τοῦ Ἄλλυος. ταῦτα μὲν τὰ ἀρκτικὰ μέρη τῆς τῶν Ἀμασέων χώρας, μήκος ὅσον πεντακοσίων σταδίων.

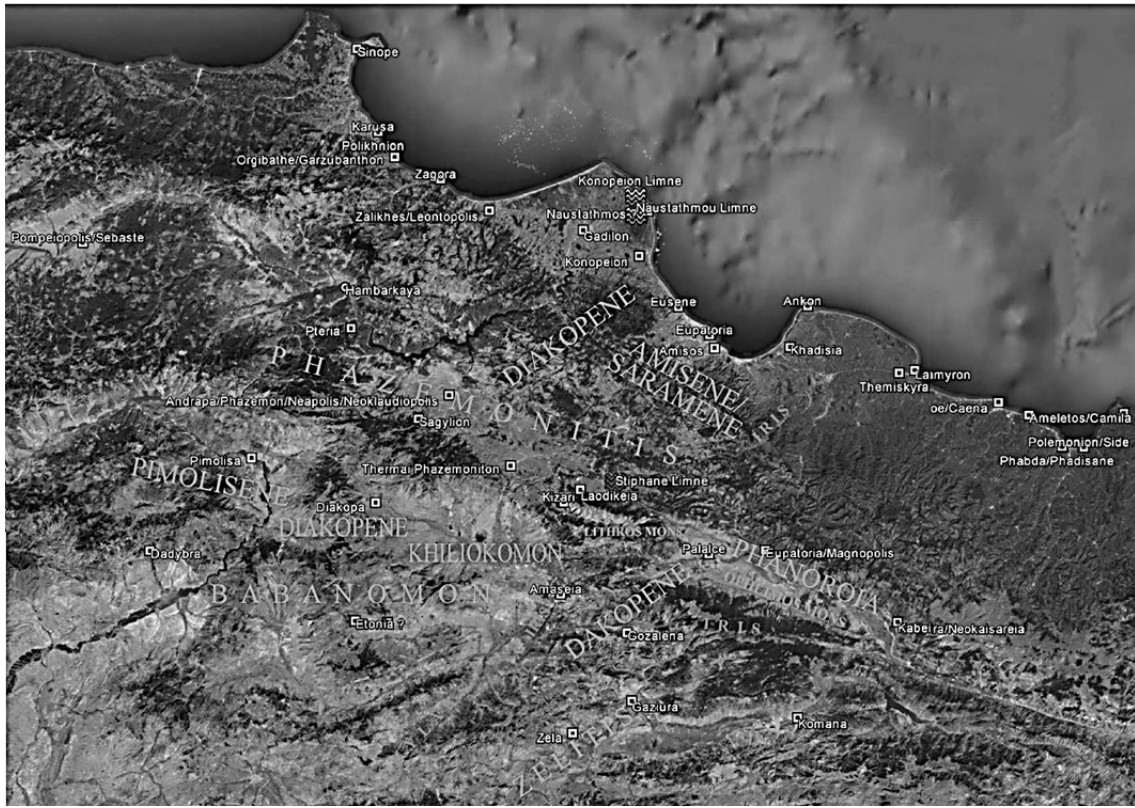
⁹⁶ Strabon (12,3,38) Φαζημῶν, Stephanos Byzantios (s. v. Φαμιζῶν) Φαμιζῶν (doğrusu Φαζιμῶν) formunu kullanmaktadır; krş. Bekker-Nielsen 2013a, 212 dn. 1.

⁹⁷ Strab. 12,3,38: [πόλιν] ἀποδείξας τὴν κατοικίαν καὶ προσαγορεύσας Νεάπολιν.

⁹⁸ Cass. Dio 48,33,5: Κάστορι τέ τινη ἢ τε τοῦ Ἀττάλου καὶ ἢ τοῦ Δημοτάρου ἀρχὴ ἐν τῇ Γαλατίᾳ τελευτησάντων ἐδόθη; krş. Strab. 12,3,38. Ayrıca bak. Marek 1993, 50.

⁹⁹ Cumont 1900, 687–691 = Cumont 1901, 26–45 = Anderson et al. 1910, 75–86 no. 66 = IGR III 137 = OGIS 532 = ILS 8781 str. 39–41: ὁμοίως τε Φαζιμῶνεται οἱ [τὴν νῦν Νεάπο]λιν λεγομένην κατοικοῦν[τες ὡμοσαν σύμ]παντες; ayrıca bak. Sørensen 2014; Marek 1993, 71 dn. 498; Jones 1971, 167–168; Hermann 1968, 96–99.

Vezirköprü'ye lokalizasyonu mümkündür.¹⁰⁰ Sikkeler kentin isminin İmparator Claudius'a izafeten Neoklaudiupolis olarak değiştirildiğini belgelemektedir.¹⁰¹ Yine Vezirköprü'de bulunan ve Neoklaudiupolis'lilerin *bule* ve *demos*'unun M. Aurelius Carinus'u onurlandırdığı yazıt bu adlandırmanın İ.S. 3. yüzyılın sonuna kadar korunduğunu göstermektedir.¹⁰² Kentin İ.S. 2. yüzyıla birlikte Neoklaudiupolis'e ek olarak eski adı Andrapa ile de anılmaya başladığı görülmektedir.¹⁰³ Kentin Bizans Dönemi'nde sadece bu isimle anılması Ptolemaios'un bu aktarımını doğrular niteliktedir.¹⁰⁴ Her halükarda yerleşimin onomastik tarihçesi şu şekilde temellendirilebilir: Vezirköprü civarında ve birbirlerine oldukça yakın konumda kurulu, Andrapa ve Phazemon isimlerinde iki yerel köy yerleşimi bulunmaktaydı. Bunlardan Andrapa Pompeius'un bölgeyi yeniden organizasyonu sürecinde köy statüsünden Neapolis adıyla *polis* mertebesine yükseltilmiş; bundan yaklaşık bir asır sonra kentin adı İmparator Claudius'un onuruna Neoklaudiupolis olarak değiştirilmiştir. Bununla birlikte aynı anda Andrapa adlandırması da kullanılmaya devam etmiştir. Hristiyanlık Dönemi'ndeyseniz olasılıkla pagan imparator Claudius'la kurulacak bir bağlaşımı önlemek için kent sadece Andrapa adıyla anılır olmuştur.¹⁰⁵

Res. 2. Paphlagonia haritası (Google Earth)

Phazemonitis'in Phanaroria'ya doğru uzanan kısmında Stiphane¹⁰⁶ isminde (Lâdik Gölü) deniz benzeri, balık açısından zengin ve etrafı otlaklarla kaplı bir göl vardır.¹⁰⁷ Göl yüzeyi günümüzde yağmurlu za-

¹⁰⁰ Wilson 1980, 187–188; Olshausen – Biller 1984, 156–157; Weimert 1984, 79–80; Marek 1993, 71.

¹⁰¹ Waddington et al. 1925, 189–192; krş. Cristol – Lorient 2001, 98 dn. 6.

¹⁰² Anderson et al. 1910, no. 67 = IGR III 139.

¹⁰³ Ptol. 5,4,6: "Ἀνδράρα ἢ καὶ Νεοκλαυδιόπολις.

¹⁰⁴ Hierokl. syn. 701; Iustin. nov. 28 (İ.S. 6. yüzyıl); Constantine Porphyrogenitus, 1,7 (İ.S. 10. yüzyıl); krş. Bekker-Nielson 2013a, 203; Fedalto 1988, 79–80; Weimert 1984, 80; ayrıca bak. Olshausen – Biller 1984, 115.

¹⁰⁵ Krş. Bekker-Nielson 2013a, 203.

¹⁰⁶ Stiphane Limne daha 19. yüzyılda, Havza'nın 30 km doğugüneydoğusunda yer alan Lâdik gölü ile özdeşleştirilmişti (Hamilton 1842 (I), 337; W. J. Hamilton bu gölü, kuzey yakasındaki Kıranboğaz Köyü'nden ötürü Kıranboğaz

manlarda bile 4 km²'yi geçmemekle birlikte, Antik Dönem'de 22 km²'lik bir alana yayılmış gözükmekte¹⁰⁸ ve Strabon'un onu deniz büyüklüğünde bir göl olarak tanımlaması ancak bu durumda anlam kazanabilmektedir. Gölün modern zamandaki adını aldığı Lâdik Beldesi, her ne kadar Pontos için Laodikeia adı sadece sikkeler aracılığıyla biliniyorsa da, burada vaktiyle Laodikeia adında küçük bir kent varlığını düşündürmektedir. Mithradates sikkeleri basan kentler arasında bulunan Laodikeia'nın¹⁰⁹ Niksar'ın 18 km batısındaki Lâdik'le (Gökçeli) veya Sulusaray yakınındaki Lâdik'le (Gümüşsu) özdeşleştirilmesi pek mümkün gözükmemektedir.¹¹⁰ Sikkeler her halükarda Mithradates Eupator'un Laodikeia'ya özel bir önem atfettiğine işaret etmektedir. Laodikeia gibi sikke basan ve Mithradates Savaşları sırasında tahrip edilen, ama Roma tarafından yeniden imar edilmeyen örneğin Gazioura, Pimolisa ve Taulara yerleşimleri birlikte değerlendirildiklerinde, bunların büyük oranda askeri amaçlı yerleşimler olmakla birlikte, etraflarındaki doğal kaynaklar dikkate alındığında ekonomik çıkarlar taşıdıkları da görülmektedir.¹¹¹ Gölün kenarında Strabon eserini kaleme aldığı esnada terk edilmiş olan Kizari¹¹² kale yerleşimi ile buranın yakınında o sırada yine harap halde bulunan kraliyet sarayı¹¹³ (βασιλειον) yer almaktadır.¹¹⁴ Thermai yakınında her biri gaga şeklinde uzanan yüksek ve sarp bir dağın üzerinde¹¹⁵ Sagylon kalesi bulunmaktadır.¹¹⁶ Bölgede bunların dışında, sadece Ptolemaios'un andığı¹¹⁷ ve lokalizasyonu henüz yapılamamış olmakla birlikte Neoklaudiupolis ile Thermai Phazemoniton arasında aranması gere-

Gölü olarak adlandırmaktadır. 1899 yılında bölgeyi ziyaret eden J. G. C. Anderson [1903, 52–53] ise gölü, batı yakasındaki Lâdik Beldesi'ne göre adlandırmıştır. Göl günümüzde de bu adı taşımaktadır). Ayrıca bak. Wilson 1980, 189–190; Olshausen – Biller 1984, 21–22 ve 162; Weimert 1984, 76; krş. Olshausen 2014, 43.

¹⁰⁷ Strab. 12,3,38: τὸ μὲν οὖν πρὸς τῇ Φαναροῖα μέρος τῆς Φαζημωνίτιδος λίμνη κατέχει πελαγία τὸ μέγεθος ἢ Στιφάνη καλουμένη, πολύπορος καὶ κύκλω νομάς ἀφθόνουσ ἐχουσα καὶ παντοδαπάς.

¹⁰⁸ Olshausen – Biller 1984, 22; Weimert 1985, 76.

¹⁰⁹ BMC Pontus 31; Waddington et al. 1925, 114–115 no. 1–5; Head 1911, 498; SNG v. Aulock Pontus, no. 128–129; SNG v. Aulock Nachträge, no. 6775; krş. Olshausen – Biller 1984, 107; Weimert 1984, 78.

¹¹⁰ Wilson 1980, 190–191 dn. 20a; Olshausen – Biller 1984, 29–30 dn. 27; Weimert 1984, 78. G. M. Cohen (1995, 386–387) bu konuda çekimser kalmaktadır.

¹¹¹ Weimert 1984, 78; Olshausen 2014, 43.

¹¹² Kizari kalesinin lokalizasyonu artık neredeyse tamamen kesinlik kazanmıştır. Söz konusu tahkimat Lâdik'in 5,5 km güneybatısında yükselen ve duvar kalıntıları ile Helenistik Dönem'de ana kayaya açılmış basamaklı girişin bulunduğu konik tepede bulunmuş olmalıdır; Hamilton 1842, 337; Anderson 1903, 79–80; Olshausen – Biller 1984, 22–27, 252; Weimert 1984, 79.

¹¹³ E. Olshausen – J. Biller (1984, 26–27), büyük ihtimalle 3. Mithradates Savaşı sırasında yerle bir edilen ve Strabon'un zamanında da hala harap durumda olan bu sarayın Lâdik'te bulunması gerektiğini düşünmektedirler. Kizari Kalesi'ne çıkışı sağlayan basamaklı tünel de bu gelişmeler çerçevesinde Pompeius'un emriyle doldurulmuş olmalıdır (bak. Strab. 12,3,38: τὰ ὑδρεῖα ἐμπεφραγμένα πέτραις ἠλιβάτοις· οὕτω γὰρ διέτετακτο Πομπήιος, κατασπᾶν κελεύσας τὰ φρούρια καὶ μὴ εἶν χρήσιμα τοῖς ἀναφεύγειν εἰς αὐτὰ βουλομένοις λησθηρίων χάριν). Onlara göre saraya, burada görevli hizmetlilerin barınması amacıyla küçük çaplı bir yerleşim eklenmiş ve bu yerleşimi de içeren tüm saray kompleksi Pontos kralı Mithradates III–VI'dan birinin eşine (bu hususta bak. Reinach 1900, 227–228; Reinach 1906, 50–51; Olshausen – Biller 1984, 29–30 dn. 27; Mcging 1986, 7; Cohen 1995, 387) izafeten adlandırılmış olmalıdır. Strabon'un kendi vatanına yakın bir bölgede bulunması gerekli bu yerleşimi ismen anmaması da bu durumda anlaşılır olmaktadır. Zira kraliyet sarayı tahrip edilmiş olmakla birlikte, ona bağlı yerleşim varlığını korumaya devam etmiş ve başlangıçtaki adını modern zamanlardaki Lâdik formuna kadar ancak bu şekilde korumuş olmalıdır. Saray hakkında ayrıca bak. Weimert 1984, 78.

¹¹⁴ Strab. 12,3,38: ἐπικείται δ' αὐτῇ φρούριον ἐρμυὸν ἔρημον νῦν Ἰκίζαρι, καὶ πλησίον βασιλειον κατεσκευασμένον.

¹¹⁵ Neoklaudiupolis'in güneybatısında, Büyük Kaleköy yakınında, Tavşan Dağ silsilesine ait Kaletere'ye lokalizasyonu için bak. Olshausen – Biller 1984, 15–20, 249–250; Weimert 1984, 84–85. Sagylon'un tarihsel önemi, bölgenin doğusunda Kizari'nin taşıdığı işleve paralel bir şekilde, ama bu sefer batıda ve özellikle de bölgenin merkezi olan Phazemon'un güvenliğinin sağlanması işlevinde yatmaktadır.

¹¹⁶ Strab. 12,3,38: καὶ τὸ Σαγύλιον ἐπὶ ὄρους ὄρθιου καὶ ὑψηλοῦ πρὸς ὀξείαν ἀνατείνοντος ἄκραν ἔρμυα ἰδρυμένον ἔχον.

¹¹⁷ Ptol. 5,4,6.

ken¹¹⁸ Sabanis adında bir yerleşim daha bulunmaktadır. H. Grégoire'in Vezirköprü'de bulunan iki yazıta¹¹⁹ dayanarak bölgede Aufidii *gens*'ine kayıtlı olup buraya yerleşmiş İtalik kökenli Aufidius'a izafeten Aufidium olarak adlandırılmış kırsal bir yerleşim bulunduğu ve bunun büyük ihtimalle, Vezirköprü'nün 7 km kuzeyindeki Avdan'a lokalize edilmesi gerektiği¹²⁰ düşüncesi kabul edilebilir değildir.¹²¹

IV. İ.S. 4. Yüzyıla Kadar Roma İdaresinde Paphlagonia

Pompeius İ.Ö. 67 yılında çıkarılan *Lex Gabinia de piratis persequendis*'in tanıdığı *imperium* ile¹²² yaklaşık yarım asırdır çözilemeyen korsan sorununu 90 gün gibi kısa bir sürede bertaraf etmişti. İ.Ö. 66 yılında kazandığı bu parlak başarının ardından bu sefer Mithradates ve Tigranes'e karşı yürütülecek savaş için İ.Ö. 66 yılında çıkarılan *Lex Manilia*¹²³ ile sınırsız yetkilere sahip olan Pompeius Mithradates'in İ.Ö. 63 yılındaki ölümünün ardından Kuzey ve Doğu Anadolu'nun siyasi yapısını yeniden düzenlemiştir.¹²⁴ Buna göre Pompeius, Mithradates'in topraklarını Halys sınır olacak şekilde ikiye bölmüş;¹²⁵ doğu kısmını Mithradates'e karşı yürütülen savaşta yanında yer almış yerel beylere bırakırken, eski krallığın batı kısmında iki farklı uygulamaya gitmiştir. Sahil kesimini 11 πολιτεία'a ayırmış ve bunları Bithynia'ya katmış; iç kesimdeki bazı yerleri (τῶν Παφλαγόνων τῶν μεσογαίων τινάς) ise Pylaimenes soyundan gelen krallara¹²⁶ bırakmıştır.¹²⁷

Paphlagonia'lılar İ.Ö. 48 yılındaki Pharsalos Savaşı'nda Pompeius'un ordusunda savaşmışlardır.¹²⁸ Pompeius'un Anadolu'daki düzenlemeleri daha sonra M. Antonius tarafından kaldırılmıştır. Antonius Pontos ve Paphlagonia'daki Roma eyalet topraklarının bir kısmını tekrar yerel beylere bırakmıştır. Attalos, Galatia *tetrarkh*'ı Deiotaros ile yaklaşık aynı zamanda (İ.Ö. 40) ölünce, Antonius Deiotaros'un torunu Kastor'u yalnızca yeni Galatia *tetrarkh*'ı olarak değil, aynı zamanda Paphlagonia kralı olarak da atamıştır.¹²⁹ İ.Ö. 37/6 yılında Kastor ölünce (veya tahttan indirilince) Antonius Paphlagonia'yı oğlu Deiotaros Philadelphos'a,¹³⁰ Galatia'yı ise hâlihazırda Pisidia ve Lykaonia kralı olan Amyntas'a vermiş-

¹¹⁸ Cumont – Cumont 1906, 131; Olshausen – Biller 1984, 161.

¹¹⁹ Grégoire 1909, no. 3–4 = Anderson et al. 1910, no. 70 ve 72a.

¹²⁰ Grégoire 1909, 13–14; krş. Anderson et al. 1910, 91; Wilson 1980, 190–191.

¹²¹ H. Grégoire *Studia Pontica* III, no. 72a'da (Anderson et al. 1910, 95) bu görüşü düzeltmekle birlikte, aynı yer no. 70'de (Anderson et al. 1910, 91) eski görüşü korumaktadır; aleyhte bak. Robert 1955, 241–243; krş. Olshausen – Biller 1984, 117; Weimert 1984, 81 ve 198 dn. 545.

¹²² Cic. *Manil.* 17,52; 18,54; 19,57–58; Liv. *perioch.* 99; Vell. 2,31,2; Val. Max. 8,15,9; Plut. *Pomp.* 25,2; 26,1–4; Flor. *epit.* 1,41,7; App. *Mithr.* 94; Cass. Dio 36,23,3–37,2; Ascon. *Corn.* 63–65,5; Eutr. 6,12,1.

¹²³ Cic. *Manil.* 24,69; Liv. *perioch.* 100; Plut. *Pomp.* 30,1; Cass. Dio 36,42,1–4; App. *Mithr.* 97; Ascon. *Scaur.* 28,21; Ascon. *Corn.* 60,10–14; 72,8–73,12.

¹²⁴ App. *Mithr.* 90–114; Plut. *Pomp.* 38,2; Cass. Dio 37,7a. Pompeius bu işle Amisos'ta biri İ.Ö. 65 diğeri 62 yıllarında olmak üzere iki ikameti sırasında ilgilenmiştir; daha detaylı bilgi için bak. Marek 1993, 26. Pompeius'un düzenlemeleri en azından Bithynia için Traianus Dönemi'nde hala yürürlükteydi (Plin. *ep.* 10,79 ve 112)

¹²⁵ Strab. 12,3,41.

¹²⁶ Strabon (12,3,41) küçük olmasına rağmen Paphlagonia'nın Roma idaresinden önce çok sayıda kral tarafından yönetildiğini; Plinius Maior (*nat. hist.* 6,5) ise bazılarının Paphlagonia'yı Pylaemenia olarak adlandırdıklarını aktarır. Bu krallardan Attalos ve Pylaimenes ismen bilinmektedir: Eutr. 6,14; App. *Mithr.* 560; Suda s.v. Πομπήϊος.

¹²⁷ Strab. 12,3,1. C. Marek (1993, 26–39, 82–83) bu 11 kentin Amastris, Sinope, Amisos, Pompeiopolis, Neapolis/Neoklaudiopolis, Eupatoria/Magnopolis, Diospolis/Neokaisareia, Nikopolis, Zela, Megalopolis/ Sebasteia [TIB 2]) ve sonuncusu olarak da ya krallığın başkenti Amaseia ve ya Paphlagonia sahilindeki Abonuteikhos/Ionopolis olduğunu düşünmektedir. Bithynia'ya dâhil edilen bu kentlerden bazıları İ.Ö. 47 yılında Mithradates'in oğlu Pharnekes tarafından işgal edilmiştir: Cass. Dio 42,45, 3; 42,46,2–3.

¹²⁸ App. *civ.* 2,71.

¹²⁹ Cass. Dio 48,33,5.

¹³⁰ Strab. 12,3,41.

tir.¹³¹ Her ikisi de İ.Ö. 31 yılında Actium Savaşı'ndan kısa bir süre önce Octavianus'un safına geçmiştir.¹³²

Deiotaros'un bu doğru tercihi Paphlagonia'da Augustus'un herhangi bir idari değişime gitmemesi sonucunu doğurmuştur. Pompeius tarafından kuruluşundan itibaren Roma hükümü altında bulunan Pompeiopolis gibi Paphlagonia'nın tamamının Roma eyalet sistemine ilhakı Deiotaros Philadelphos'un İ.Ö. 6/5 yılında ölümüyle¹³³ gerçekleşmiş ve Paphlagonia kendi başına bir *ἐπαρχία* (büyük bir eyaletin idari alt birimi) olarak Galatia'ya bağlanmıştır.¹³⁴ İ.Ö. 6/5 yılındaki ortak *aera* (milat) başlangıçları dikkate alındığında Pompeiopolis, Gangra/Germanikupolis, Kaisareia/Hadrianopolis,¹³⁵ Neapolis/Neoklaudiopolis kentleri¹³⁶ yanında yine aynı *aera*'nın kullanıldığı Karzene, Kimistene ve Sora'nın¹³⁷ *Επαρχία Paphlagonia*'nın içinde kaldığı söylenebilir. Bu yeni *επαρχία*'nın idari merkezi eski kraliyet başkenti Gangra değil, Pompeiopolis olmuştur.¹³⁸ Galatia eyaletinin kuzeydoğuya doğru genişlemesi İ.Ö. 3/2 yılında Amaseia ve Sebastopolis/Herakleopolis'in bulunduğu Pontus Galaticus'un,¹³⁹ İ.S. 64 yılında da Nero'nun Corbulo komutasındaki Armenia Seferi'yle bağlantı içinde Neokaisareia, Zela, Trapezus, Sebasteia ve Kerasos'un bulunduğu Pontus Polemoniacus'un¹⁴⁰ ilhakıyla devam etmiştir. Galatia İ.S. 54 yılı sonu veya 55 yılı başında Corbulo'nun hareket üssü olacak şekilde Kappadokia ile birleştirilmiş; ama seferin sona erdiği 64 yılında veya Corbulo'nun geri çağırıldığı, askeri birliklerin de Yahudi Seferi için Iudea'ya gönderildiği İ.S. 66/7 yılında her iki eyalet askeri nedenlerle tekrar ayrılmıştır.¹⁴¹ Yine de bu ayrılık uzun süreli olmamış, Vespasianus İS 71/2 yılında her iki bölgeyi tekrar çifte eyalet olarak düzenlemiş, ayrıca çifte eyalete Armenia da dâhil edilmiştir.¹⁴² Böylece tarihinin en geniş sınırlarına ulaşan Galatia Traianus'tan itibaren ise aşama aşama küçülmeye başlar. İlk Traianus Galatia'yı (*praetor* düzeyinde imparator eyaleti) L. Caesennius Sospes'in valiliği sırasında ve olasılıkla İ.S. 111 yılında Pontus Galaticus, Pontus Polemoniacus, Armenia Minor ile Güney Lykaonia'nın bir kısmının dâhil edildiği Kappadokia'dan (iki *legiones*'e sahip *consul* düzeyinde imparator eyaleti) tekrar ayırmış; Paphlagonia bu ayırmadan sonra da Galatia Eyaleti'nde kalmaya devam etmiştir.¹⁴³ Küçülmenin ikinci aşamasının gerçekleştiği ve Lykonianın kısa bir süreliğine (İ.S. 138 ile 144–146'den İ.S. 147–149'a kadar) Kilikia'ya

¹³¹ Cass. Dio 49,32,3.

¹³² Cass. Dio 50,13,5–6; Plut. Ant. 63,5. Buna karşın Antonius'un Herakleia teritoryumunun, kentin Caesar tarafından fethinin ardından Roma kolonisi kurulan toprakları hariç olmak üzere, geri kalan kısmının beyi olarak atadığı Galat *tetrarkh*'ı Domnekleios'un oğlu Adiatoriks bu kadar şanslı olmamıştır. Zira Adiatoriks, Actium Savaşı'ndan hemen önce Antonius'un izniyle koloniye saldırarak pek çok Romalıyı katletmiş, Augustus'un zaferinden sonra da oğluyla birlikte idam edilmiştir: Strab. 12,3,6.

¹³³ Festus'un (brev. 11), "*Paphlagoniam Pylaemenes rex ... quo mortuo, provincia Paphlagonibus imposita est*" aktarımı doğru değildir. Zira ölümünün ardından tüm Paphlagonia'nın Roma tarafından ilhak edildiği son Paphlagonia kralı Pylaemenes değil, Deiotaros Philadelphos'tur.

¹³⁴ Belgeler için bak. Vitale 2012, 218 ve dn. 1300.

¹³⁵ Yazıtlarda geçen *Καισαρείς Ἀδριανοπολείται* ve *Καισαρείς Προσειλημμενείται* ifadelerinden hareketle kurulan Kaisareia/Hadrianopolis/Proseilemmene özdeşliği için bak. Marek 1993, 116–122.

¹³⁶ Marek 1993, 71–72; Rémy 1986, 27; Leschhorn 1992, 332; Leschhorn 1993, 170–175, 481–484; krş. Sherk 1980, 960; Strobel 1994, 59–60.

¹³⁷ Veriler için bak. Leschhorn 1993, 173 dn. 28.

¹³⁸ Marek 1993, 78.

¹³⁹ Strab. 12,3,37; IGR III 111–113; Sherk 1980, 961; Rémy 1986, 27 ve dn. 72; Leschhorn 1992, 332; Leschhorn 1993, 115–124; ayrıca bak. Ptol. 5,6,3. Bununla birlikte, Strabon'un (loc. cit.) belirttiği üzere Komana rahiplerin idaresinde kalmaya devam etmiştir: Bu aktarımı teyit eden kent erası için bak. Leschhorn 1993, 124–130.

¹⁴⁰ Sherk 1980, 962; Rémy 1986, 43; Leschhorn 1992, 332; Leschhorn 1993, 130–143.

¹⁴¹ Sherk 1980, 982–982; Rémy 1986, 39–40; krş. Adak – Wilson 2012, 9.

¹⁴² Sherk 1980, 963, 997–998; Leschhorn 1993, 145–149; Marek 2010, 422; Adak – Wilson 2012, 19 dn. 67.

¹⁴³ Sherk 1980, 1024–1035; Rémy 1986, 65–71; Rémy 1989, 145 – 147; krş. Rémy 1989, 204.

dâhil edilmesi sürecinde¹⁴⁴ Paphlagonia'nın statüsünde değişiklik olmamıştır. Septimius, en geç İ.S. 202 yılında ve büyük ihtimalle Maximinus Thraks'a kadar devam edecek şekilde Kilikia, Lykaonia ve Isauria'dan oluşan *tres eparchiae* düzenlemesini geri getirmiştir.¹⁴⁵

Kuzey Anadolu'da eyalet sınırları için diğer bir önemli değişim Severus Alexander zamanında Pontos eyaletinin kurularak idaresinin *ordo equester* mensubu bir *praeses*'e bırakılması, ayrıca Amaseia'nın bu yeni eyalete dâhil edilmesiyle gerçekleşmiştir.¹⁴⁶ Pontos eyaleti için en erken veriyi Amasya'da bulunan bir yazıt sunmaktadır.¹⁴⁷ Söz konusu yazıtta *Q. Falton(ius) Restitutus proc(urator) et prae[s](es) prov(inciae) Pont(i)* Severus Alexander ile annesi Iulia Mamaea için ithafta bulunmaktadır. Adı geçen *equester*, İ.S. 239/240 yılında yürüttüğü Mauretania Caesariensis valiliğinden sonra *praefectus vigilum* (İ.S. 244) ve *praefectus Aegypti* (İ.S. 252'den önce) olmuştur.¹⁴⁸ Bu veriler ışığında Faltonius Restitutus'un Pontos valiliğini Severus Alexander'in son yıllarına tarihlemek mümkündür.¹⁴⁹ Galatia'nın küçültülmesi, Maximinus Thraks zamanında Tavium'un Kappadokia'ya¹⁵⁰ ve tam tarihi saptanamamakla birlikte en geç *tetrarkhia* zamanında Gangra/Germanicopolis'in Pontos'a¹⁵¹ bağlanmasıyla devam etmiştir.

Paphlagonia'nın Phazemonitis'in de bulunduğu iç kesiminin Severus Alexander zamanında kurulan Pontos eyaletine ne zaman dâhil edildiği sorusu tartışma konusu olmuştur. M. Christol ve X. Lorient bölgenin, kuruluşundan itibaren Pontos eyaletine dâhil edildiğini düşünmektedirler.¹⁵² Bununla birlikte yukarıda tanıtılan yeni miltaşı Paphlagonia'nın Amaseia'nın kuzeyinde kalan iç kesiminin Maximinus Thraks'ın ilk yıllarında Galatia valisinin idaresi altında kalmaya devam ettiğini göstermektedir. Neoklaudiupolis teritoryumundaki Arica ve Ortaklar'da bulunmuş iki miltaşı¹⁵³ söz konusu bölgenin Pontos eyaletine en geç İ.S. 250 yılında dâhil edildiğine işaret etmektedir. B. Rémy Ortaklar'da bulunan miltaşında M. Iunius Valerius Nepotianus'un¹⁵⁴ *praeses provinciae Galatiae Ponti [P]a[fflag]o[niae]* unvanı taşımasından hareketle *equester* düzeyinde imparator eyaleti olan Pontos'un *praetor* düzeyinde imparator eyaleti olan Galatia ile birleştirilerek *ordo senatorius* mensubu valiler tarafından idare edildiği sonucuna varmaktadır. Ayrıca Roma'nın bu dönemde doğudaki müşkül durumuna bağladığı bu uygulamanın Aelius Quintianus'un *v(ir) p(erfectissimus) p(raeses) p(rovinciae) P(onti)* unvanını taşıdığı en geç İ.S. 279 yılına kadar devam ettiğini düşünmektedir.¹⁵⁵ Neoklaudiupolis teritoryumundaki Arica'dan 1991 yılında D. H. French tarafından yayımlanan miltaşında¹⁵⁶ Nepotianus'un taşıdığı *leg. pr. p. P.* unvanı *leg(atus Augusti) p(ro) p(raetore) P(onti)* şeklinde yorumlanarak genel kabul gören bu görüşü des-

¹⁴⁴ Rémy 1986, 78–81; Rémy 1989, 145 – 147; krş. Rémy 1989, 346–347.

¹⁴⁵ Rémy 1986, 96–99.

¹⁴⁶ Rémy 1986, 101 – 104; Christol – Lorient 2001, 100–101; Marek 2003, 46, 52; French 2013, 13–14.

¹⁴⁷ French 1986, 75–77 no. 2 = AE 1986, 653.

¹⁴⁸ PIR² F 109; Pflaum 1960, 828–830 no. 322; Pflaum 1982, 88 no. 322; Lorient 1972, 145–146; Bastianini 1975, 313; Christol – Lorient 1986, 19–20, 31; Rémy 1986, 102 dn. 449; Sablayrolles 1996, 512–514 no. 36; Magioncalda 1989, 69–70; Christol – Lorient 2001, 100.

¹⁴⁹ B. Rémy'nin (1986, 102) Pontos eyaletinin kuruluşunu, Severus Alexander'in 231 yılındaki Parthia seferiyle ilişkilendirmesi kabul edilebilir gözükmektedir; krş. Christol – Lorient 1986, 31.

¹⁵⁰ Bu yönde en erken veri 236–238 arasına tarihlenen bir miltaşdır: Bittel 1985, 24 (= AE 1985, 813); French 1988, 126 no. 328; French 1989, 39; Christol – Lorient 1993, 217; French 2012, 86–87 no. 57 (Çomar/Çorum).

¹⁵¹ French 2012a, 47–49 no. 28 (Yukarı Yanlar/Çankırı).

¹⁵² Christol – Lorient 2001, 99.

¹⁵³ Arica: French 2013, 95–96 no. 48B; Ortaklar: French 2013, 104–105 no. 56.

¹⁵⁴ PIR² I 844; Sherk 1951, 86; Lorient 1976, 60; Sherk 1979, 173; Thomasson 1984, 251 no. 64; Christol – Lorient, 1986, 33–36; Rémy 1989, 170 no. 132; Chausson 2007, 131–133, 180–182.

¹⁵⁵ Rémy 1986, 106–108.

¹⁵⁶ French 1991, 77 = AE 1991, 1494.

tekleyen bir veri olarak kullanılmıştır.¹⁵⁷ Bununla birlikte miltaşındaki *leg. pr. p. P.* kısaltmasının *leg(a-tus) pr(aeses) p(rovinciae) P(onti)* şeklinde yorumlanması daha uygun gözükmektedir.¹⁵⁸ Böylece Severus Alexander'in son yıllarında kurulan Pontos eyaletinin İ.S. 250 yılında statüsünün değiştirilerek Galatia eyaletine bağlandığını kabul etmek için bir gerekçe kalmamaktadır.¹⁵⁹ Bu durumda Ortaklar'daki miltaşında Nepotianus'un yetki sahası içinde gösterilen Galatia'yı X. Lorient'un Ptolemaios'un listesindeki kentlerden¹⁶⁰ hareketle "Galatie maritime" olarak olarak adlandırdığı coğrafyayla ödeşleştirmek mümkün gözükmektedir.¹⁶¹ Tetrakhia Dönemi'ndekiler de dâhil olmak üzere daha sonraki *praeses*'lerin anıldıkları miltaşları sayesinde Pontos eyaletinin bu sırada Amaseia, Zela, Sebastopolis, Neoklaudiupolis, Neokaisareia, Komana, Sinope ve olasılıkla Amisos'u kapsadığı söylenebilir.¹⁶² Tetrakhia Dönemi'nden sonra ise adlandırmada değişiklikler görülmektedir: Diospontos [Galerius ve Licinius zamanında], Pontos Paflag(oniae) [Constantius ve Galerius zamanında] ve Helenopontos [Constantinus I zamanında]. Helenopontos formunun miltaşlarında Iulianus'un hükümranlığına kadar kullanıldığı görülmektedir.¹⁶³

V. Itineraria

Havza günümüzde olduğu gibi Antik Dönem'de de kuzeybatıda Neoklaudiupolis'e (1), güneyde Amaseia'ya (2), doğuda Magnopolis üzerinden Neokaisareia'ya (3) ve kuzeydoğuda Amisos'a (4) ulaşan yolların kavşak noktasında bulunuyordu. Bunlardan (1) ve (3) nolu bağlantılar, Byzantion → Nikomedeia → Pompeiupolis → Neoklaudiupolis → Neokaisareia → Nikopolis üzerinden *legio XV Apollinaris*'in konuşlandığı Satala'ya ulaşan askeri sevkiyat güzergâhının bir kısmını oluşturuyordu.¹⁶⁴ Amasia'dan Neoklaudiupolis üzeri (1 ve 2 nolu güzergâhlar) Sinope bağlantısı Tabula Peutingeriana'da verilmektedir.¹⁶⁵ Bu bakımdan Neoklaudiupolis teritoryumunda 39 miltaşının bulunmuş olması (bu sayı şimdi 40'a çıkmaktadır) hiç de şaşırtıcı değildir.¹⁶⁶ Thermai → Neoklaudiupolis güzergâhı (1) üzerinde durmuş olması gereken yeni miltaşıyla birlikte Havza'da 5 miltaşının bulunmuş olması da onun bu güzergâhlar üzerindeki kavşak konumuyla örtüşmektedir. Yayımlı miltaşları sayesinde söz konusu yolların güzergâhlarını tespit etmek mümkündür¹⁶⁷ (bak. res. 3):

1. **Thermai** → **Neoklaudiupolis**: Çayırözü (1); Yazıkışla (2); Ortaklar (1), Beyören (1), Bucağı (1), Tepeören (2), Yenicelik (1); Kızılcaören (1), Doyran (1) ve Vezirköprü (7);

Konum	Edisyon	İmparator	Vali
Havza (1)	Hogarth – Munro 1893, 736(i); Munro 1900, 160; CIL III 12159;	Nerva İ.S. 97	-

¹⁵⁷ Lorient 1996, 371–372; Rémy 1998, 195; Lorient 2006, 106–108.

¹⁵⁸ French 2013, 95.

¹⁵⁹ Krş. Marek 2003, 51–52 ve eyaletin *praesides* listesi; ayrıca İncesu'da bulunan bir miltaşının Nepotianus'un *praeses*'liği zamanına atfedilmesine dair krş. Bekker-Nielsen 2010, 88–89.

¹⁶⁰ Ptol. 5,4,2–3.

¹⁶¹ Lorient 1976, 49–52; krş. Marek 1993, 88.

¹⁶² Rémy 1986, 108; krş. French 2013, 14; krş. French 2012b, 312'deki liste.

¹⁶³ French 2013, 14; krş. Olshausen 2014, 48.

¹⁶⁴ *Legio*'ların varış noktalarına daha küçük birliklere bölünerek farklı güzergâhlar üzerinden ulaşmaları ve yukarıdaki güzergâhın bunların arasında bulunması hakkında bak. Stauner 2005, 26 dn. 24.

¹⁶⁵ Tab. Peut. 670–671 Seg. X Str. 94b: Amasia Cremen → Cythera → Egilan → Carambas (Neoklaudiupolis) → Stephane → Thomia → Syrtad → Sinope; krş. Bekker-Nielsen 2010, 87.

¹⁶⁶ Aşağıda listelenenler dışında Neoklaudiupolis → Pompeiupolis güzergâhı üzerinde de 12 miltaşı bulunmuştur: **Arıca** (2): French 2013, 94–96 no. 48A–B; **Gömlükhisar** (1): French 2013, 93–94 no. 47; **İncesu** (5): French 2013, 89–92 no. 46A–E; **Aşağı Narlı** (4): French 2013, 87–89 no. 45A–D.

¹⁶⁷ Phazemonitis Bölgesi yol ağı ve kalıntıları için bak. Bekker-Nielsen 2013a, 204–207; krş. Bekker-Nielsen 2013b, 50–52.

	Jerphanion 1914–1921, 22; French 1988, 316 no. 880; French 2013, 107 59A		
Havza (2)	Hogarth – Munro 1893, 737(ii); Munro 1900, 160; CIL III 12160 = IGRR III 145; French 1988, 317 no. 881; French 2013, 108–109 59B	Hadrianus İ.S. 121/2	-
Havza (3)	Hogarth – Munro 1893, 737(iii); CIL III 12158; French 1988, 317 no. 882; French 2013, 109	Nerva İ.S. 97	-
Havza (4)	French 1988, 318 no. 883; French 2013, 109	Fl. Val. Constantinus İ.S. 333–335	-
Çayırözü	Marek 2003, 52 ve dn. 4; French 2013b, 106 no. 58	Trebonianus Gallus ve Volusianus İ.S. 251–253	Aelius Decrianus (praes.)?
Yazıkışla (1)	French 2013, 105–106 no. 57A	Trebonianus Gallus ve Volusianus İ.S. 251–253	Aelius Decrianus (praes.)?
Yazıkışla (2)	French 2013, 106 no. 57B	Maximinus Thraks	-
Ortaklar	Munro 1900, 161 no. 3; CIL III 14184 ²⁵ ; Chapot 1923, 104; Christol – Lorient 1986, 33; French 1988, 321 no. 890; Marek 1993, 88; French 2013, 104–105 no. 56	Traianus Decius İ.S. 250	M. Iunius Valerius Nepotianus (praes. prov. Galatiae Ponti)
Beyören	Grégoire 1909, 15; French 1988, 315 no. 877; French 2013, 104 no. 55	-	-
Bucağı	Olshausen – Biller 1984, 190; French 1988, 316 no. 878; French 2013, 103–104 no. 54	-	-
Tepeören (1)	Munro 1900, 162 no. 4; CIL III 14184 ²⁶ ; French 1988, 321 no. 892; French 2013, 101–102 no. 53A	Antoninus Pius 140–141 Constantius I ve Galerius İ.S. 305–306	- -
Tepeören (2)	Munro 1900, 162 no. 5; CIL III 14184 ²⁷ ; French 1988, 321 no. 893; French 2013, 103 no. 53B	Severus Alexander İ.S. 222	L. Apronius Pius
Yeniçelik	French 2013, 101 no. 52	M. Aur. Carus İ.S. 282?	-
Kızılcaören	Olshausen – Biller 1984, 84–85 (= SEG 35, 1985, 1354); French 1988, 320 no. 888; French 2013, 100–101 no. 51	Hadrianus İ.S. 121/2	-

Doyran	Grégoire 1909, 14; French 1988, 316 no. 879; French 2013, 100 no. 50	-	-
Vezirköprü (1)	Munro 1900, 163 no. 7; CIL III 14184 ²⁹ ; French 1988, 322 no. 894; French 2013, 96 49A	Hadrianus İ.S. 121/2	-
Vezirköprü (2)	Munro 1900, 163 no. 6; CIL III 14184 ²⁸ = IGR III 138; French 1988, 322 no. 895; French 2013, 96–97 no. 49B	Diocletianus ve Maximianus İ.S. 293–305	-
Vezirköprü (3)	Munro 1900, 163 no. 8; CIL III 14184 ³⁰ ; French 1988, 322–323 no. 896; Christol – Lorient 2001, 108 no. 3c); French 2013, 97–98 no. 49C	Severus Alexander İ.S. 222	L. Apronius Pius
Vezirköprü (4)	Munro 1900, 164 no. 9; CIL III 14184 ³¹ ; French 1981, 158 no. 9; AE 1986, 663; French 1988, 323 no. 897; French 2013, 98–99 no. 49D	Diocletianus ve Maximianus İ.S. 293–305 Constantinus I ve Licinius I İ.S. 317–324	Aur. Valentinianus Val. Chrysaorius
Vezirköprü (5)	Munro 1900, 164 no. 10; CIL III 14184 ³² ; French 1988, 323–324 no. 898; French 2013, 99 no. 49E	Nerva İ.S. 97	-
Vezirköprü (6)	French 1988, 324 no. 899; French 2013, 99 no. 49F	-	-
Vezirköprü (7)	French 1988, 324 no. 900; French 2013, 99 no. 49G	-	-

2. Thermai → Amaseia: Suluova (1);

Konum	Edisyon	İmparator	Vali
Suluova	CIL III 14184 ²² ; French 1988, 29 no. 71; French 2012b, 254 no. 148	Diocletianus İ.S. 293–305	-

3. Thermai → Neokaisareia: Mazlumoğlu (1); Uluköy (3); Çaltılı (1) ve Niksar;

Konum	Edisyon	İmparator	Vali
Mazlumoğlu	Olshausen – Biller 1984, 226; French 1988, 320 no. 889; French 2013, 110 no. 60	-	-
Uluköy (1)	French 1986, 77 no. 3; French 1988, 29-30 no. 72; French 2012b, 255–256 no. 149A	Septimius Severus ve Caracalla İ.S. 197/8?	C. Iul. Flaccus Aelianus
Uluköy (2)	French 1988, 30 no. 73; French 2012b, 256 no. 149B	Nerva İ.S. 97	Pomponius Bassus
Uluköy (3)	French 1988, 30 no. 74; French 2012b,	-	-

	256 no. 149C		
Çaltılı	Munro 1900, 159 no. 1; CIL III 14184 ²³ ; French 1988, 342 no. 939; French 2012b, 37–38 no. 11	Nerva veya Traianus	Pomponius Bassus
Niksar	Hogarth – Munro 1893, 728–731; CIL III 14184 ¹⁹ ; French 1988, 345–346 no. 950; French 2012b, 37 no. 10	Fl. Val. Constantinus İ.S. 333–335	-

4. **Thermaï** → **Amisos**: Yenice (1), Ahmetsaray (2), Kavak (1) ve Tatarmuslu (1);

Konum	Edisyon	İmparator	Vali
Yenice	Munro 1900, 159 no. 2; CIL III 14184 ²⁴ ; French 1986, 74; AE 1986, 661; French 1988, 324 no. 901; French 2013, 75–76 no.32	M. Aur. Carinus İ.S. 282	Cl. Longinus
Ahmetsaray (1)	Ramsay 1882, 156 no. 17; CIL III 6895; Olshausen – Biller 1984, 178; French 1988, 314 no. 872; French 2013, 74–75 no. 31A	Diocletianus ve Maximianus İ.S. 293–305	-
Ahmetsaray (2)	Olshausen – Biller 1984, 178; French 1988, 314 no. 873; French 2013, 74–75 no. 31B	-	-
Kavak	Hogarth – Munro 1893, 738–739; CIL III 14184 ¹³ ; AE 1893, 95; French 1988, 319 no. 887; Lorient 2006, 415; French 2013, 73–74 no. 29	Constantius II ve Constans İ.S. 340	Fl. Achillius
Tatarmuslu	French 1988, 321 no. 891; French 2013, 74 no. 30.	-	-

Kaynakça

- Adak – Wilson 2012 M. Adak – M. Wilson, Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz *Lycia et Pamphylia*, *Gephyra* 9, 2012, 1–40.
- Alföldy 1968 G. Alföldy, Septimius Severus und der Senat, *Bonner Jahrbucher* 168, 1968, 112–160.
- Anderson 1903 J. G. C. Anderson, *A Journey of Exploration in Pontus* (Studia Pontica 1), Brüksel 1903.
- Anderson et al. 1910 J. G. C. Anderson – F. Cumont – H. Gregoire, *Recueil des inscriptions grecques et latines du Pont et de l'Arménie* (Studia Pontica 3, 1), Brüksel 1910.
- Arslan 2007 M. Arslan, *Mithradates VI Eupator. Roma'nın En büyük Düşmanı*, İstanbul 2007.
- Asheri 1972 D. Asheri, Über die Frühgeschichte von Herakleia Pontike, şurada: *Forschungen an der Nordküste Kleinasien I* (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 249, ETAM 5), Viyana 1972, 9 – 34.
- Badel 1994 C. Badel, *Fasti severiani: étude sur le personnel administratif et politique de l'empire romain de Caracalla à Sévère Alexandre (211–235)*, (Doktora Tezi, Université de Paris IV: Paris-Sorbonne 1994).

- Barbieri 1952 G. Barbieri, L'albo senatorio: da Settimio Severo a Carino (193–285), Roma 1952.
- Barnes 1967 T. D. Barnes, The Family and Career of Septimius Severus, *Historia* 16, 1967, 87–107.
- Bastianini 1975 G. Bastianini, Lista dei prefetti d'Egitto dal 30^a al 299^p, *ZPE* 17, 1975, 263–321, 323–328.
- Bekker-Nielsen 2010 T. Bekker-Nielsen, New Milestones from Neoklaudiopolis, *EA* 43, 2010, 87–92.
- Bekker-Nielsen 2013a T. Bekker-Nielsen, Neapolis-Neoklaudiopolis: A Roman City in Northern Anatolia, şurada: Ü. Yalcin (ed.), *Anatolian Metal VI (Der Anschnitt, Beiheft 25)*, Bochum 2013, 203–214.
- Bekker-Nielsen 2013b T. Bekker-Nielsen, Neoklaudiopolis'in Araştırma Tarihi Üzerine Notlar, (Vezirköprü, Samsun İli), *Höyük* 6, 2013, 39–58.
- Bekker-Nielsen 2014a T. Bekker-Nielsen (ed.), *Space, Place and Identity in Northern Anatolia (Geographica Historica 29)*, Stuttgart 2014.
- Bekker-Nielsen 2014b T. Bekker-Nielsen, To be or not to be Paphlagonian? A Question of Identity, şurada: Bekker-Nielsen 2014a, 63–74.
- Belke 1996 K. Belke, *Tabula Imperii Byzantini 9: Paphlagonien und Honorias*, (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 249), Viyana 1996.
- Beschaouch 1976 A. Beschaouch,
- Beschaouch 1982 A. Beschaouch, Une hypothèse sur la date du vice-proconsulat en Afrique de Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus, *EOS* I, 1982, 471–474.
- Birley 1950 E. Birley, The Governors of Numidia, A.D. 193–268, *JRS* 40, 1950, 60–68.
- Birley 1967 A. R. Birley, The Roman Governors of Britain, *Bonner Epigraphische Studien* 4, 1967, 63–102.
- Birley 1988 A. R. Birley, *Septimius Severus. The African Emperor*, Londra 1988².
- Bittel 1985 K. Bittel, *Beobachtungen an und bei einer römische Strasse im östlichen Galatien*, Heidenheim 1985.
- BMC Pontus W. Wroth, *Catalogue of Greek Coins in the British Museum 13: Pontus, Paphlagonia, Bithynia, and the Kingdom of Bosphorus*, Londra 1889.
- Burstein 1976 S. M. Burstein, *Outpost of Hellenism: The Emergence of Heraclea on the Black Sea*, Berkeley – Los Angeles – Londra 1976.
- Chapot 1923 V. Chapot, *La Frontière Nord de la Galatie et les Koina de Pont*, şurada: W. H. Buckler – W. M. Calder (edd.), *Anatolian Studies presented to Sir William Mitchell Ramsay*, Manchester 1923, 93–107.
- Chastagnol 1958 A. Chastagnol, *Observations sur le consulat suffect et la préture du Bas-Empire*, *Revue Historique* 219, 1958, 221–253.
- Chastagnol 1962 A. Chastagnol, *Les fastes de la préfecture de Rome au Bas-Empire*, Paris 1962.
- Chausson 1998 F. Chausson, Une hypothèse sur la grand-mère maternelle de Septime Sévère, *Latomus* 57, 1998, 391–414.
- Chasson 2007 F. Chausson, *Stemmata aurea: Constantin, Justine, Théodose: revendications généalogiques et idéologie impériale au IVe siècle ap. J.-C.*, Roma 2007.
- Christol 1971 M. Christol, Un écho des jeux séculaires de 204 ap. J.-C. en Arabie sous le gouvernement de Q. Alacius Modestus, *REA* 73, 1971, 124–140.
- Christol 1978 M. Christol, À propos des Aradii: Le stemma d'une famille sénatoriale au IIIe siècle ap. J.-C., *ZPE* 28, 1978, 145–150.
- Christol – Lorient 1986 M. Christol – X. Lorient, *Le Pontus et ses gouverneurs dans le second tiers du IIIe siècle*, şurada: B. Remy (ed.), *Recherches epigraphiques*, Sainte-Etienne

- 1986, 13–40.
- Christol – Lorient 1993 M. Christol – X. Lorient, Aurelius Basileus, gouverneur de Cappadoce, problèmes de géographie administrative dans la première moitié du IIIe siècle après J.-C., *CCG* Glotz, 4, 1993, 209–221.
- Christol – Lorient 2001 M. Christol – X. Lorient, P. Alfius Avitus et P. Plotius Romanus: gouverneurs de Galatie, *AC* 70, 2001, 97–121.
- Cohen 1995 G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands and Asia Minor* (Hellenistic Culture and Society 17), Berkeley 1995.
- Corbier 1974 M. Corbier, *L'aerarium Saturni et l'aerarium Militare. Administration et prosopographie sénatoriale*, Roma 1974.
- Corbier 1982 M. Corbier, *Les familles clarissimes d'Afrique proconsulaire (Ier–IIIe siècle)*, *EOS* II, 1982, 685–754.
- Corbier 1990 M. Corbier, Usages publiés du vocabulaire de la parenté, *patronus et alumnus* de la cité dans l'Afrique romaine, *şurada*: A. Mastino (ed.), *L'Africa romana* 7, Atti del VII Convegno di studio, Sassari, 15-17 dicembre 1989 (Pubblicazioni del Dipartimento di storia dell'Università degli studi di Sassari), Sassari 1990, vol. II 815–858.
- Corbier 1998 P. Corbier, *L'epigraphie latine*, Paris 1998.
- Cumont 1900 F. Cumont, Inscription grecque de Vézir-Keupru dans l'ancienne Paphlagonie (Asie Mineure), *CRAI* 1900, 687–691.
- Cumont 1901 F. Cumont, Un serment de fidélité à l'empereur Auguste, *REG* 14, 1901, 26–45.
- Cumont – Cumont 1906 F. Cumont – E. Cumont, *Voyage d'exploration archéologique dans le Pont et la Petite Arménie* (Studia Pontica 2), Brüksel 1906.
- Dietz 1980 K. Dietz, *Senatus contra principem. Untersuchungen zur senatorischen Opposition gegen Kaiser Maximus Thrax* (Vestigia 29), Münih 1980.
- Eck 1975 W. Eck, *Beobachtungen zu kaiserlichen Beauftragten der Alimentarinstitution*, *ZPE* 18, 1975, 89–99.
- Fedalto 1988 G. Fedalto, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis. Series episcoporum ecclesiarum Christianarum orientalium*, vol. 1: *Patriarchatus Constantinopolitanus*, Padova 1988.
- French 1981 D. H. French, *Milestones of Pontus, Galatia, Phrygia and Lycia*, *ZPE* 43, 1981, 149–174.
- French 1986 D. H. French, *Recent Epigraphic Research in Pontus*, *EA* 8, 1986, 71–83.
- French 1988 D. H. French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor I–II* (British Institute of Archaeology at Ankara Monograph 9; BAR International Series 392), Oxford 1988.
- French 1989 D. H. French, Aurelius Basileus, Governor of Cappadocia, *şurada*: H. E. Herzog – R. Frei-Stolba (ed.), *Labor omnibus unus. Gerold Walser zum 70. Geburtstag* (Historia Einzelschriften 60), Wiesbaden 1989, 38–44.
- French 1991 D. H. French, *New Milestones from Pontus and Galatia*, *şurada*: B. Remy (ed.), *Pontica* 1. *Recherches sur l'histoire du Pont dans l'Antiquité* (Varia Anatolica 5), İstanbul 1991, 77–96.
- French 2012a D. French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. III.2: Galatia* (British Institute at Ankara Electronic Monograph 2) 2012.
- French 2012b D. French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. III.3: Cappadocia* (British Institute at Ankara Electronic Monograph 3) 2012.
- French 2013 D. French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. III.4: Pontus et Bithynia* (British Institute at Ankara Electronic Monograph 3) 2013.
- Grégoire 1909 H. Grégoire, *Rapport sur un voyage d'exploration dans le Pont et en Cappa-*

- doce, BCH 33, 1909, 3–169.
- Hamilton 1842 W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus, and Armenia: with some Account of their Antiquities and Geology*, Londra 1842.
- Harper 1964 R. P. Harper, *Roman Senators in Cappadocia*, AS 14, 1964, 163–168.
- Head 1911 B.V. Head, *Historia Numorum*, Oxford 1911.
- Hermann 1968 P. Hermann, *Der römische Kaisereid. Untersuchungen zu seiner Herkunft und Entwicklung (Hypomnemata, 20)*, Göttingen 1968.
- Hogarth – Munro 1893 D. G. Hogarth – J. A. R. Munro, *Modern and Ancient Roads in Eastern Asia Minor (Royal Geographical Society Supplementary Papers 3, part 5)*, Londra 1893, 643–739.
- Jerphanion 1914–1921 G. de Jerphanion, *Inscriptions de Cappadoce et du Pont, Mélanges de la Faculté Orientale de l'Université Saint Joseph Beyrouth 7*, 1914–1921, 1–22.
- Jones 1971 A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford 1971².
- Kahl 1995 G. Kahl, *Pontica I: Eine Inschrift aus Vezirköprü*, *Orbis Terrarum 1*, 1995, 109–119.
- Kahl – Olshausen 1991 G. Kahl – E. Olshausen, *Bericht über die epigraphische und numismatische Landesaufnahme im Samsun İli 1990*, AST 9, 1991 [1992], 611–616.
- Kahl – Olshausen 1999 G. Kahl – E. Olshausen, *Einige Bemerkungen zu einer neuen Ehreninschrift aus Neoklaudiopolis für Iulia Mamaea*, şurada: N. Başgelen – G. Çelgin – A. V. Çelgin (ed.), *Anatolian & Thracian Studies in Honour of Zafer Taşlıklıoğlu I*, İstanbul 1999, 109–112.
- Kienast 1990 D. Kienast, *Römische Kaisertabelle. Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*, Darmstadt 1990.
- Leschhorn 1992 W. Leschhorn, *Die Anfänge der Provinz Galatia*, *Chiron 22*, 1992, 315–336.
- Leschhorn 1993 W. Leschhorn, *Antike Ären. Zeitrechnung, Politik und Geschichte im Schwarzmeerraum und in Kleinasien nördlich des Tauros*, Stuttgart 1993.
- Loriot 1972 X. Loriot, *Faltonius Restitutus*, *AntAfr 6*, 1972, 145–146.
- Loriot 1976 X. Loriot, *Le Pont au IIIe siècle de notre ère*, *Bulletin de la société nationale des Antiquaires de France 1976*, 44–61.
- Loriot 1996 X. Loriot, *Trois nouveaux milliaires de la région pontique*, *CCGlotz 7*, 1996, 371–372.
- Loriot 2006 X. Loriot, *Les gouverneurs du Pont de Galline à Julien (260–263)*, şurada: S. Demougin – X. Loriot – P. Cosme – S. Lefebvre (ed.), H.-G. Pflaum: *un historien du XXe siècle. Actes du colloque international, Paris le 21, 22, et 23 octobre 2004 (Hautes Études du Monde Gréco-Romain 37)*, Cenova 2006, 399–425.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ I–II*, Princeton 1950.
- Magioncalda 1989 A. Magioncalda, *I procuratori-governatori délie due Mauretaniae: un profilo (titolatura e carriera)*, şurada: M. Christol – A. Magioncalda, *Studi sui procuratori délie due Mauretaniae*, Sassari 1989, 9–154.
- Marek 1993 C. Marek, *Stadt Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia (Istanbuler Forschungen Bd. 39)*, Tübingen 1993.
- Marek 2003 C. Marek, *Pontus und Bithynien. Die römischen Provinzen im Norden Kleinasiens*, Mainz 2003.
- Marek 2010 C. Marek, *Geschichte Kleinasiens in der Antike*, München 2010.
- Mcging 1986 B. G. Mcging, *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator, King of Pontus (Mnemosyne, Suppl. 89)*, Leiden 1986.

- Mitchell 1993 S. Mitchell, *Land, Men, and Gods in Asia Minor*, I. The Celts and the Impact of Roman Rule; II. The Rise of the Church, Oxford 1993.
- Munro 1900 J. A. R. Munro, Some Pontic Milestones, *JHS* 20, 1900, 159–166.
- Olshausen 2014 E. Olshausen, Pontos: Profile of a Landscape, *şurada: Bekker-Nielsen* 2014a, 39–48.
- Olshausen – Biller 1984 E. Olshausen – J. Biller, *Historisch-geographische Aspekte der Geschichte des Pontischen und Armenischen Reiches. Teil I. Untersuchungen zur historischen Geographie von Pontos unter den Mithridatiden (TAVO B 29/1)*, Wiesbaden 1984.
- Panciera 1986 S. Panciera, Due famiglie senatorie di origine africana e una di origine italica: Aradii, Calpurnii e Suetrii alla luce di una nuova iscrizione urbana, *Africa Romana* 3, 1986, 251–262.
- Panciera 1987 S. Panciera, Ancora sulla famiglia senatoria 'africana' degli Aradii, *Africa Romana* 4, 1987, 547–572.
- Pelletier 1964 A. Pelletier, Les sénateurs d'Afrique proconsulaire d'Auguste à Gallien, *Latomus* 23, 1964, 511–531.
- Pflaum 1957 H.-G. Pflaum, Les gouverneurs de la province romaine d'Arabie de 193 à 305, *Syria* 34, 1957, 128–144.
- Pflaum 1960 H.-G. Pflaum, *Les carrières procuratoriennes équestres sous le Haut-Empire romain II*, Paris 1960.
- Pflaum 1982 H.-G. Pflaum, *Les carrières procuratoriennes équestres sous le Haut-Empire romain Supplément*, Paris 1982.
- PLRE A. H. M. Jones – J. R. Martindale – J. Morris, *The Prosopography of the Later Roman Empire I (A.D. 260–395)*, Cambridge 1971.
- PLRE (II) J. R. Martindale, *The Prosopography of the Later Roman Empire II (A.D. 395–527)*, Cambridge 1980.
- Ramsay 1882 W. M. Ramsay, Inscriptions of Cilicia, Cappadocia, and Pontus, *JPh* 11, 1882, 142–160.
- Reinach 1900 T. Reinach, Pontica I. La femme de Mithridate, *Revue Numismatique* 1900, 224–234.
- Reinach 1906 T. Reinach, Remarques sur le décret d'Athènes en l'honneur de Pharnace Ier, *BCH* 30, 1906, 46–51.
- Rémy 1976 B. Rémy, La carrière de Q. Aradius Rufinus Optatus Aelianus, *Historia* 25, 1976, 458–477.
- Rémy 1986 B. Rémy, *L'Évolution administrative de l'Anatolie aux trois premiers siècles de notre ère (Collection du Centre d'Études Romaines et Gallo-Romaines, 5)*, Lyon 1986.
- Rémy 1989 B. Rémy, *Les carrières sénatoriales dans les provinces romaines d'Anatolie au Haut-Empire (31 av. J.-C. – 284 ap. J.-C.)*, İstanbul – Paris 1989.
- Rémy 1998 B. Rémy, L'Apport de la numismatique aux fastes de la province de Galatie au Haut-Empire, *Anatolia Antiqua* 6, 1998, 195–201.
- Rey-Coquais 1978 J.-P. Rey-Coquais, Syrie romaine, de Pompée à Dioclétien, *JRS* 68, 1978, 44–73.
- Richmond 1961 I. A. Richmond, A New Building-Inscription from the Saxon-Shore Fort at Reculver, Kent, *AJ* 41, 1961, 224–228.
- Robert 1955 L. Robert, Inscriptions mal classées, *Hellenica* 10, 1955, 228–256.
- Sablayrolles 1996 R. Sablayrolles, *Libertinus miles. Les cohortes de vigiles (Collection de l'École française de Rome 224)*, Roma 1996.
- Settipani 2000 C. Settipani, *Continuité gentilice et continuité familiale dans les familles sénatoriales romaines à l'époque impériale: mythe et réalité*, Oxford 2000.

- Sherk 1951 R. K. Sherk, *The Legates of Galatia from Augustus to Diocletian*, Baltimore 1951.
- Sherk 1979 R. K. Sherk, *A Chronology of the Governors of Galatia: A.D. 112–285*, *AJPh* 100, 1979, 166–175.
- Sherk 1980 R. K. Sherk, *Roman Galatia. The Governors from 25 B.C. to A.D. 114*, şurada: *ANRW II* 7.2, Berlin – New York 1980, 954–1052.
- SNG v. Aulock Pontus Sylloge Nummorum Graecorum (SNG), Deutschland, Sammlung v. Aulock, 1–3: Pontus, Paphlagonien, Bithynien, Berlin 1957.
- SNG v. Aulock Nachträge Sylloge Nummorum Graecorum (SNG), Deutschland, Sammlung v. Aulock, 15: Nachträge 1, Berlin 1967.
- Sørensen 2014 S. L. Sørensen, *A Re-examination of the Imperial Oath from Vezirköprü, Philia 1*, 2014, 14–32.
- Špidlik 1996 T. Špidlik, *Melania la Giovane: La Benefattrice (383–440)*, Milan 1996.
- Stauner 2005 K. Stauner, *Militär und Wirtschaft: Überlegungen zu den wirtschaftlichen Vor- und Nachteilen römischer Heereszüge durch Kleinasien von Septimius Severus bis Tacitus*, *Gephyra* 2, 2005, 21–46.
- Strobel 1994 K. Strobel, *Galatien und seine Grenzregionen*, *AMS* 12, 1994, 67–96.
- Tab. Peut. K. Miller, *Itineraria Romana: Römische Reisewege an Hand der Tabula Peutingeriana dargestellt*, Stuttgart 1916.
- Thébert 1973 Y. Thébert, *La romanisation d'une cité indigène d'Afrique: Bulla Regia*, *MEFRA* 85, 1973, 247–312.
- Thomasson 1984 B. E. Thomasson, *Laterculi Praesidium I (ex parte retractatum)*, Göteborg 1984.
- Thomasson 1996 B. E. Thomasson, *Fasti Africani. Senatorische und ritterliche Amtsträger in den römischen Provinzen Nordafrikas von Augustus bis Diokletian*, Stockholm 1996.
- Torelli 1973 M. Torelli, *Per una storia della classe dirigente di Leptis Magna*, *RAL* 28, 1973, 377–409.
- Vitale 2012 M. Vitale, *Eparchie und Koinon in Kleinasien von der ausgehenden Republik bis ins 3. Jh. n. Chr. (AMS 67)*, Bonn 2012.
- Waddington et al. 1925 W. H. Waddington – E. Babelon – T. Reinach, *Recueil général des monnaies grecques d'Asie mineure I,1: Pont et Paphlagonie*, Paris² 1925.
- Weimert 1984 H. Weimert, *Wirtschaft als landschaftsgebundenes Phänomen. Die antike Landschaft Pontos: Eine Fallstudie*, Frankfurt am Main 1984.
- Wilson 1980 D. R. Wilson, *The Historical Geography of Bithynia, Paphlagonia, and Pontus in the Greek and Roman Periods: A New Survey with Particular Reference to Surface Remains still visible (Doktora Tezi, Oxford Üni. 1960)*.
- Wilson – Wright 1965 D. R. Wilson – R. P. Wright, *Roman Britain in 1964: I. Sites Explored: II. Inscriptions*, *JRS* 55, 1965, 199–228.
- Wright 1961 R. P. Wright, *Roman Britain in 1960: I. Sites Explored: II. Inscriptions*, *JRS* 51, 1961, 157–198.

Res. 3. Mitaşlarının konumunu gösteren harita (Google Earth)